Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית HATOREN גליון ג (קג)

התורן

עתון שבועי

התוכן

NEW YORK, MARCH 22, 1918 No 3 (103)

HATOREN
Published Weekly by
[HA]TOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
[...] Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
[44] EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. V NEW YORK, MARCH 22, 1918 No. 3

התורן

יוצא לאור על־ידי
ה ב ר ת ה ת ו ר ן

—

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

—

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית ניו־יורק, ט׳ ניסן, תרע"ח גליון שלישי

פרשת השבוע

הַגּוֹרְמִים הַפְּנִימִיִּים בַּעֲבוֹדַת הַגְּאֻלָּה.

יוצריה של תנועת „חבת ציון" צ מ צ מ ו את חוג פעולותיהם והעמידו אותן על בסיסה של העבודה הפנימית בלבד: על הפצת רעיון התחיה בקרב העם ועל יסוד מושבות חדשות בארץ־ישראל, כפי אשר ירשו התנאים הקיימים. בגדולות ונפלאות מזה לא הלכו ויהיו מסתפקים במועט, שמחים ומאושרים, אם האירה להם ההצלחה פנים והם ראו בעבודתם איזה סימן של התקדמות. כל נחלה חדשה, שנקנתה בהשתדלותם או בעזרתם על אדמת אָבות, כל שדה חדש שנזרע, כל כרם חדש שנטע הכניס שמחה במעונם, והם היו סופרים ומונים את הנחלאות, הבתים והכרמים אחת לאחת ואחד לאחד ומשתעשעים בהם בתמימות ילדותית והיו רגילים לדבר עליהם כעל נצחונות גדולים, העתידים להביא את הגאולה. צריך היה לשמוע את נאומיהם ואת מדברותיהם באספות־העם, איך היו מרימים על נס את הישוב החדש, בשעה שאפילו לאלפים עוד לא הגיע, איך היו מחלקים את עולמנו לשנים, איך היו מקטינים את ערכו של ה צ י ו ן שבגלות בניגוד ל ה צ י ו ן השני שבארץ, איך היו מבטלים את הכמות ואיך היו מבכרים את האיכות ובאיזה שלל־צבעים היו מתארים את יפיו ואת הדרו של העולם המתרקם, שהם בעצמם לא ראו אותו בעיניהם!

ורבים שחקו על תמימותם של הילדים הגדולים הללו, ויתנום להוזים והולמים, שאפילו להזיותיהם אין אופק רחב ואין מעוף לחלומותיהם, ותרבינה המהתלות על היושבים כאן ורואים חזיונות בארץ רחוקה, ולא הבינו, שדוקא הם, אלה הילדים הגדולים, מניחים בעבודתם הפעוטה, הדלה והמצערה למראית עין, את א ב ן ־ ה פ נ ה לבנין עדי־עד. ואָנו מדברים לא על המהתלות מצד מתנגדיו של רעיון התחיה — הללו מובנות מאליהן — כי־אם על מהתלותיהם של רבים מהציוניים בתקופה הראשונה להוסדה של ההסתדרות הציונית במערב, שגם הם התיחסו ביחס של בטול לכל מה שנברא בארץ־ישראל על־ידי „החובבים", ולא רצו להכיר, כי „החובבים" בעבודתם הכשירו את הדור והכשירו את הקרקע בעד התנועה הציונית העולמית, כי הם בראו את נקודות־המשענה גם בעד העבודה הפוליטית העתידה. ולא רק על־ידי זה בראו את נקודות־המשענה בעד העבודה היותר רחבה, שהראו לכל העולם כולו, וראשית כל לנו ולעצמנו, כי יש לנו עוד די חלוצים הרוצים, היודעים לישר ב ע ר ב ה מסילה לתחיתנו, כי־אם במדה יותר מרובה על־ידי זה, שנתנו לנו אחיזה בארץ ובראו בשביל תנועתנו ג ו ר ם מ ב פ נ י ם,

השקול כנגד עשרה גורמים מבחוץ. יוכל היות, שרבים מאתנו אינם יורדים גם כעת לעומק ערכו של הגורם הפנימי הזה ואינם נותנים לו את מקומו הראוי לו בתולדות התפתחות תנועתנו, אבל יבוא יום, ויכירו את ערכו, כי יראו בו את הגרעין הראשון של עמידתנו ברשות עצמנו.

ואנו כולנו חייבים לראות את עצמנו מאושרים, שבעת, בעמדנו לפני שערי תחיתנו הלאומית, איננו עומדים כדלים וריקים, שרק ז כ ו ת א ב ו ת י ה ם בידיהם, אלא באים אנחנו בחלוצינו. מעפילים היו, פזיזים היו, כי הקדימו „נעשה לנשמע", אבל עלתה בידם לבנות, לטעת, לשכלל ולאסוף את הנסיונות הנחוצים בעד התנחלות לאומית כשלנו. ואם העולם החדש, שבראו חלוצינו, עדיין קטן הוא לגבי גודל מטרתנו, ויש בו אך מישום התחלה, אבל מה גדול הוא ומה חשוב הוא דוקא בשעה זו, בשעה שהממשלות הגדולות החליטו להקים את הריסותיו של המזרח הקרוב ולהשיבו ליורשיו האמתים. בזמן האחרון נתפרסמו בהעתונות הכללית ידיעות שונות מארץ־ישראל על־ידי פקידי הצבא האנגלי, והן מלאות תהלות ותשבחות למושבותינו, לסדרי החיים, השוררים בתוכן, ולמצבן התרבותי הכללי. אחרים מהמודיעים מודים, שאף־על־פי ששמעו קודם למלחמה על־אודות מושבותינו והחיים החדשים, שהפחנו על־ידיהן בארץ השוממה, אבל מעולם לא היו מאמינים, כי כבר הגיע הישוב היהודי למדרגה של התקדמות כזו, שמצאו שם אחרי הכבוש. ואָנו מטעימים את העובדה הזאת לא משום התפארות ולא משום מציאת־חן בעיני שרים וגבוהים, אלא מפני שמוצאים אָנו, שלהודאה כזו מן הצד יש ערך פוליטי גדול — זהו הערך של גורם פנימי בשעה שידובר על עתידו של המזרח.

אָמנם עוד יותר ממה שלא הבינו את ערכה של עבודת ההתנחלות ההדרגית, לא הבינו את ערכה של העבודה התרבותית בארץ־ישראל. על כל העבודה התרבותית הביטו בחוגים ידועים — וגם פה בחוגים ציוניים אָנו מדברים כעל דבר מוקדם, כעל תנועה יתירה שלא בזמנה, כעל הזון־לבם של בעלי „המרכז הרוחני", הרואים את העולם ומסתכלים בו דרך שפופרת, המכסה את החומר ומגלה רק את הנשמה. והיחס הזה להעבודה התרבותית נמשך עד שבאו החיים והראו בעליל, שגם העבודה הזאת חשובה היא לא רק כשהיא לעצמה, אלא גם בתור גורם פוליטי. ההסתדרות הציונית השתדלה מראשית הוסדה להוכיח לכל, שהיא שואפת רק למטרה אחת, להשיב את עם ישראל לארצו ולחדש את קיומו הלאומי, ושאין לה שום כונות, נטיות או פניות זרות. אבל כמה קשה היה לטעת את ההכרה הזאת בהעולם החיצוני. מכמה וכמה סבות שאינן תלויות בנו, העצומות ממנו, הוכרחנו להעתיק את מרכז־הכובד של ההסתדרות הציונית לאחת מארצות המערב, בראשונה לאויסטריה, ואחר־כך לגרמניה, אף־על־פי שמרכז התנועה היה תמיד במזרחה של אירופה. השפה השלטת בקונגרסים היתה האשכנזית. האורגאן הרשמי הציוני הופיע בשפה האשכנזית. ומובן הדבר, כי במדינות ידועות הביטו על התנועה הציונית בעיני חשד. לא הועילו גם הבאנקים והקרן הקיימת שלנו, שנאשרו בתור מוסדות אנגליים. והנה התפרץ ריב הלשונות בארץ־ישראל, וההסתדרות הציונית הראתה באופן ברור, שאין להרהר אחריו, שבאמת היא שואפת רק למטרה אחת ושאינה משועבדת לשום כח זר ושלא תתן לשום כח זר להשתמש במוסדותיה בארץ־ישראל לשם פוליטיקה נכריה. ו מ י ד נשתנה היחס להתנועה הציונית. אלה שחשדו אותה בתערובת פוליטיקאית החליפו את השקפתם עליה והתחילו להאמין באמתות מטרתה, כלומר, שהיא נאמנת למה שחרתה על דגלה.

ומובן לנו איפוא, שהמלאכות הציונית, שהלכה בעת לארץ־ישראל בהסכמתה של הממשלה האנגלית, אומרת, יחד עם עבודתה לשם חזוק הישוב, לגשת בלי דחוי להגשמת הרעיון בדבר יסודה של האוניברסיטה העברית.

אֶבֶן־פִּנָּה לְאוּנִיבֶרְסִיטָה עִבְרִית

מאת

ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן.

מיום היה ישראל לגוי היה לעם הקצוות, הרחוקים זה מזה, כשני גרמי שמים.

לא, עוד הרבה יתר. יען כי הקצוות האלה נבדלים הם זה מזה גם בתכונתם והרכבתם הנפשית.

מקצה האחד: ממשיים קיצוניים, בעלי מציאות גסה ובעלי־מעשה מוגבלים, — אלה האנשים אשר טוב להם שליו בידים מנשר בשמים, אלה האנשים, המכברים תמיד את הדגה, את סיר הבשר, גם את הבצלים והשומים אשר בכור הברזל ובטיט העבדות על כל מתנות־החופש.

ומקצה השני: בעלי חלומות ודמיונות, — אלה נסיכי־העתיד, אשר עיניהם נטויות תמיד לנקודה מאירה ורחוקה מאד, אלה אשר כל מעשיהם מכוונים לא רק לבני דורם, כי־אם הרבה יתר לבני הדורות הבאים.

תולעת־יעקב — וחוזים־ענקים!

הראשונים הם הרבים, והאחרונים — מעטים. רק מתי מספר.

החול שעל שפת הים ואבני־השוהם!

הראשונים עוברים וחולפים כצללים ואין זכר להם, כאשר אין גם זכר להבצלים והשומים, אשר להם יקריבו כחותיהם וחייהם. ורוח האחרונים לא ימות לעולם בקרב עמם, או גם בקרב כל האנושיות.

האחרונים, המעטים, הם המה העושים את העדר לעם, את האספסוף לחיל־צבא, הלוחם על רעיון רם ונשא; הם המה המספיקים בכל הדורות ובכל הזמנים חזיונות ודמיונות לכל האנושיות, שבלעדיהם אין היא יכולה להתקיים, להתפתח ולהשתלם.

אי־אפשר לעם חי בלא שומים ובצלים, אולם אי־אפשר לו, במדה לא פחותה מזה, לתפוס מקום בעולם גם בלא חזיונות ודמיונות.

אשרי העם, שהחלומות והחזיונות אינם נדחים בו מפני השומים והבצלים!

יוסף, משה, יהושע, ישעיה, רבי עקיבה ויהודה המכבי, — אלה גבורי־המעשה ואדירי חוש־המציאות, שאין כמוהם בין הממשיים הפקחים, לא היו מעיקרם אלא בעלי חלומות וחזיונות. חלומותיהם הגדולים הולידו את מעשיהם הגדולים, וכל מעשיהם הממשיים והכבירים לא היו מכוונים בכל תקפם אלא להנוך האנושיות, אשר עוד לא נבראה.

והחלומותיהם של הראשונים היו גדולים מאד: יעקב אבינו ראה בחלומו מלאכי־אלהים עולים ויורדים, את השמים והארץ כשהם נפגשים ונשקים. הנודד הזה ראה בחלומו, כי כל הארץ המובטחה מקופלת תחתיו.

יוסף ראה בחלומו, חלום־בהקיץ, כי הוא, הנער הרועה העברי, עתיד להיות המשביר לכל עם מצרים.

ישעיה, רב החולמים, ראה בחלומו־הזהב, כי הדעת מכסה את כל הארץ, כי כל העמים מכתתים את חרבותיהם לאתים.

בעלי החלומות האלה זרעו גרעיני־תחיה בקרב עמם ובקרב כל האנושיות. ואם לא בקרב כל העמים נקלטו הגרעינים האלה היטב, אם לא בכל מקום מצאו אדמה פוריה ותנאים נוחים לגידול, בכל־זאת אין הרקבון שולט במזרע־נצח זה. בכל מקום שנפל יפרה ויצמיח, סוף־סוף, גם סלע צחיח.

ועתה?

עתים חדשות — חלומות חדשים.

ובעלי החלומות שבקרבנו נחלקו לשני מחנות. בעלי המחנה האחד, והם המרובים, חולמים והוזים חזיונות על־דבר הרמת קרנה והרחבת שלטונה של שפת־הגלות, ספרותה ותרבותה.

בעלי המחנה השני, והם המועטים, עומדים וחולמים בקרבנו, זה יותר מדור שלם, על־דבר תחיתה והרחבתה של שפת הנביאים ותרבותם, על־דבר תחיתה והרחבתה של המחשבה העברית ושל היצירה העברית, בכל זיון והדרן המזרחי, הארצי־ישראלי, ובכל עושר ותוקף היסודות המערביים, האנושיים, שנכנסו ונבלעו בהן.

נפנה־נא אל הראשונים, והנה חלומותיהם — מה רזים, מה דלים! חלומותיהם עתה אינם אלא רק צל צללי החיים הכהים, חיי ההוה. רפו כנפי רוחם: אין מעוף־הדמיון, אין טיסת־חופש במרחבי המחשבה העברית, המחשבה הלאומית והאנושית.

כל כחנו ברוח!

והרוח, הנושב במחנה המרובים, מה חלש ומה צנום!

* * *

דלי־רוח הם המסתפקים במועט. גם הטובים והמצוינים שבבעלי התרבות הגלותית, עד כמה ענוים ועד כמה צנועים הם בדרישותיהם. אין בהם כח להתרומם לרגע אף זרת אחת מעל חוג המציאות הדלה, שהם שקועים בה כיום.

„ההסתפקות הארורה!" קרא פרדינאנד לאסאל באחת מדרשותיו. לא רק ההסתפקות בקנינים חמריים, כי־אם עוד הרבה יותר בקניני־הרוח אויבת היא לכל התפתחות והתקדמות.

באו המועטים, השרידים היחידים, וחלמו חלום אוני־ברסיטה עברית בירושלים *. והחלום הזה, חלום־החלומות, כבר נכון הוא לצאת לפעולה על הר־הזיתים. השליחות הציונית תניח בימים אלה את אבן־הפנה למקדש המחשבה העברית, אשר משם ישמע קול נביאי השלום לכל העמים ולכל בני האדם.

---

* הד"ר ליאון מאנדלשטאם (היהודי הראשון שגמר ברוסיה חוק למודיו באוניברסיטה, הנודע בעבודותיו המדעיות במקצועות שונים, והיותר חשובה שבהן הוא המבוא לכתבי־הקודש) הוציא לאור בשנת תר"ם מחברת של שירים בשפה האשכנזית בשם „שטיממען אויס דער וויסטע" (מחברת זו נדפסה בלונדון, מקום שבת המחבר אז, והיא עתה יקרת־המציאות), ועל שער המחברת כתוב, כי מחירה נועד לטובת בית־מדרש־מדעים בירושלים.

בשנת תרמ"ר הדפיס הפרופ. צבי שפירא, המחבר הראשון של התכנית לקרן קיימת בישראל, שני מאמרים על־דבר יסוד אוניברסיטה עברית בירושלים. במאמריו אלה הודיע שפירא, כי נכון הוא לעזוב את הקתדרה לחכמת ההנדסה בהיידלברג ולהיות אחד המורים באוני־ניברסיטה של ירושלים. אמנם במאמריו אלה לא היו דעות מסוימות ותכנית ברורה, כי־אם השתפכות־הנפש ומאויי־הרוח, אף זו היתה התגלות־לב הראשונה של אחד מגדולי חולמינו. איש לא שם אז לב להמאמרים הנזכרים, אף הפרופיסור שפירא לא חדל מלחלום על רעיונו־חביבו זה כל ימיו, מבלי אשר כתב עליו עוד אף שורה אחת, כי לא האמין, שבא זמנו להתגשם.

בחודש אייר שנת תרנ"ה נפוצה השמועה בעתוני מערב־אירופה, כי חברת „כל ישראל חברים" בפאריז וחברות חובבי ציון באשכנז משתדלות לפתוח אוניברסיטה עברית בירושלים בי"ט לחודש תשרי שנת תרנ"ח, ליום מלאת מאה שנה לפטירתו של הגאון רבנו אליהו מווילנה. אולם מחשבה טובה זו נשתקעה במהרה, ולא שמו אליה לב.

בהירחון „ציון", שיצא בברלין עד הקונגרס הציוני הראשון בשלש שפות, בעברית, ערוך על־ידי, באשכנזית, ערוך על־ידי ד"ר נתן בירנ־בוים, ובצרפתית, ערוך על־ידי ברנארד לאזאר, הדפסתי מאמר גדול ומפורט על־דבר אוניברסיטה עברית בירושלים. בהגליונות הראשונים של ה„וועלט" הציוני התנגדו אז לרעיון זה וקראוני בשם חולם חלומות. ב„המליץ" משנת תרנ"ז הדפסתי שורת מאמרים על־דבר „יסוד אוני־ברסיטה בירושלים", על־דבר נחיצותה, תכניתה, אפשריותיה ועתידותיה. ב„הדור" שנת תרס"א הדפסתי מאמר ראשי ארוך בשם „אל חולמי החלומות (על דבר אוניברסיטה עברית)". תוצאותיהם של מאמרי השונים בענין זה היו, כי נתקבלה במערכת „הדור" נדבה בת שלשה רו"כ בהוספת המכתב: „מר ברייניז אומר: „וגם הכסף הדרוש לבנין אוניברסיטה עברית לא כבר יהיה להשיג, כי לא רב הוא"; ואנכי מוסיף: ולו גם רב יהיה. אברך את כל קרובי ומכירי לשנת תרס"ב הבאה, ואת דמי הפ"פ שלשה רו"כ שולח אני בזה לבנין אוניברסיטה עברית. ש. ז. פובולוצקי". המנדב הזה היה הראשון והיחידי. אחרי הקונגרס הציוני הששי יסד הד"ר חיים ווייצמאן בגנף ועד להכנת החומר הדרוש להרחבת הרעיון של יסוד אוניברסיטה עברית בירושלים. וציוני עשיר אחד, שרירא שמו, מבאקו, שהתגורר אז בלוזאן, נדב להועד האמור שלשים אלף פראנק. כשהוציאו את הסך האמור, חדל גם הועד, כי לא נמצאו מנדבים אחרים להספיק הוצאותיו. על הקונגרס הציוני האחד־עשרה כבר טפלו בהצעה זו ד"ר ווייצמאן, מנחם אוסישקין וד"ר ש. לוין מעל הבימה הלאומית ויקדישו לה נאומים נלהבים. ובאותו מעמד נמצאו מנדבים, שנתנו לזה סכומים גדולים. לרגלי המלחמה לא נגשו עד עתה, עד צאת השליחות, וד"ר ווייצמאן בראשה, לארץ־ישראל, לבנין אוניברסיטה. אולם הרעיון הזה רכש לו מני־אז נפשות רבות מקרב גדולי אנשי־המדע שלנו, שעמדו מרחוק להתנועה הציונית והעברית. לפי הידיעות האחרונות, הנה נמשך גם ראש פילוסופי זמננו, הנרי ברגסון, אחרי הרעיון הזה.

האידיאל התרבותי של מחיי האומה העברית בגולה היה עדיין חסר כח וליח, יען כי היה נזון רק משיורי העבר, יען כי היה חי רק בזכות אבות, מבלי קסם העתיד, מבלי עצמת החיים ושיא הדמיון.

מעתה יבנה בית, בראש ההרים, להרעיון הלאומי. מעתה יהיה מרכז נאמן, מרכז קבוע, להמחשבה העברית החיה. מעתה יהיה מקדש לגדולי הרוח, לגאוני המדע והספרות אשר בקרבנו. ובידי אנשים גדולים יש לרומם כל רעיון ולפחת בו רוח חיים. הגדול בכל אשר יגע — יגדל. עם הנביאים, משפחת החוזים עוד לא נתיתמו.

צר לי על חולמי הגיטה, המאמינים, כי יש לרומם את העם העברי ולהכשירו לתרבות מקורית וליצירות־רוח גדולות על־ידי שפת־הגלות וספרותה, המאמינים, כי שפה זו יכולה וגם צריכה להיות נחלתם של כל היהודים, בכל מדרגות השכלתם והתפתחותם. גם משה וישעיה, רבי עקיבה ויהודה המכבי, כשהם מצוירים במחם של יהודי התרבות הגלותית, — מה קטנים ומה מסכנים הם!

אם לא תבנו בית לרוח ישראל, לא תבנה ציון ולא תבנה האומה העברית.

אנשי המעשה, העסקנים החרוצים, אדירי הפעולה הם רק ידים לאנשי־הרוח ולחולמי החלומות הגדולים.

ציון לא תבנה, האומה העברית לא תשוב לתחיתה השלמה, אם לא נמהר לבנות בתי־מדרש גבוהים לתורה ולחכמה בציון המחודשה, אשר משם יבוא הרוח הלאומי לעורר ולהניע את אנשי המעשה והעבודה לפעולה כבירה.

אל תאמרו, אתם המסתפקים במועט: תנו בראשונה לרכוש את הארץ ולבנותה, ואחר כן נבנה בתי־מדרש גבוהים. מספר הרעיונות המתרוצצים בקרב עם חי רב הוא, ולכל אחד מהם יש מעריצים ומחזיקים, עובדים וכהנים. חלילה לו לעם לצמצם את כל כחותיו בנקודה אחת, ברעיון אחד או במפעל יחידי.

תנו עבודה לכל העובדים, לכל השואפים לעבוד על הרי ישראל!

יש בקרב כל עם ועם מבקשי תולעים ויש חוזים בכוכבים. אי־אפשר לעם בלא זה ובלא זה.

אולם לכל הרעיונות ולכל העבודות על הרי ישראל צריך יהיה רעיון מרכזי אחד, והרעיון הזה הוא הרמת רוח ישראל. על כן מאושרים אנחנו, כי זכינו שבימינו אלה יניחו את אבן הפנה לאוניברסיטה עברית — הבית לרוח העם העברי. וברוכות תהיינה הידים, המניחות אבן פנה זו.

התורה קדמה לבריאת עולם, והיא קודמת לכל בריאה לאומית. התורה ניתנה לישראל בטרם נכנסו לארץ. רצון העם העור יתעה, יאבד דרך, יחלש וירפה בלא מורה ובלא מנהל.

האוניברסיטה והאקדמיה העברית אשר תבנה על־ידה (כמו שאנו מקוים) הן הן תהיינה למורי דרך לכל נבוכי הזמן, והן הן תהיינה התשובה היותר נכונה לכל טענותיהם ופלפוליהם של אלה הלאומיים, הרואים בתנועה העברית מעין שאיפה להתבוללות ולהכנעת רצון העם.

מִשּׁוֹמֵר לַבּוֹקֶר

I

אֵין זֹאת כִּי אִם הֶסַּג גְּבוּל־עוֹלָם
וְתֹהוּ שׁוּב עָלָה מִתְּהוֹם—
הֲזֹאת הִיא הָאָרֶץ יְדַעְנוּ?
אִם יֵשׁ עוֹד שָׁמַיִם בָּרוֹם?

אָן מִשְׁכַּן הָאַהֲבָה נֶעֱלַם?
וְסֻכַּת הַשָּׁלוֹם — אַיֵּה?
הַבְהָקִיץ אֲמַשֵּׁשׁ חֳרָבוֹת
אִם אָנוּם אֲחוּז חֲלוֹם רָע?

אֵין שׁוֹאֵל הַשּׁוֹמֵר מִלַּיְלָה,
אֵין דּוֹרֵשׁ לְבוֹקֶר וָאוֹר —
הֶאָבַד הָאָדָם בַּשּׁוֹאָה
אִם שָׁקַע בְּיֵאוּשׁ וּשְׁחוֹר?

קוֹל בּוֹדֵד שָׁמַעְתִּי בָּאוֹפֶל —
קוֹל מִי הוּא הַמַּחֲרִיד הַלֵּיל?
הַמְבַכֶּה עוֹלָמוֹ הַיּוֹצֵר?
אִם צוֹחֵק אִישׁ אוֹבֵד לָאֵל?

וְנִסְתַּם כָּל חָזוֹן בָּעֵיפָה,
וּתְסוֹעַר כָּל תִּקְוָה כָּעֵץ,
וְנָע גַּם הַלֵּבָב הַמַּאֲמִין
כִּי יָבֹא לַחשֶׁךְ הַקֵּץ...

וְסָפֵק שֶׁל אוֹר כִּי יְבַצְבֵּץ
מִנִּבְכֵי לֵיל קַדְמוֹן הַלָּז,
מִי יֹאמַר, אִם צִיר הוּא לַשַּׁחַר —
אִם הוּא אַךְ אוֹר מַתְעֶה הַגָּז?...

פ. נ. סילקינר.

מאת
שלום־עליכם

ספּוּרֵי מוֹטִיל בֶּן הַחַזָּן בְּאַמֶרִיקָה

ספור שלישי.

תרגום
י. ד. ברקוביץ

בְּבֵית־הָאֲסוּרִים.

א.

לא לחנם העלה חברנו פיני טינה בלבו על „אליס־איילאנד", והיה מוכן ומזומן לכתוב עליו מרורות בשיר, והתקוטט עם אחי אליהו. ואף־על־פי־כן כבש את כעסו בלבו. חושש היה פיני, שמא יודע הדבר להחייט ההייסיני, כי הוא, פיני, אין דעתו נוחה מאמריקה — והבליג על רגשותיו למראית־עין. ואולם במסתרים, באין רואים, בערה בו חמתו עד להשחית. „היתכן ? הנשמעה כנבלה הזאת, אשר יקחו אנשים חפים מפשע ויוליכום בחזקת־היד ויאסרום כבני־צאן, כאסירי־המלך, כשבויי־מלחמה!"— כך טען בלחש לפני אחי אליהו לאחר שהביאונו לאליס־איילאנד. נמצא, שצדק החייט ההייסיני בנבואתו. הלה נבא מראש, כי כן יהיה הדבר. אלא שהגדיש קצת את הסאה. החייט ההייסיני אמר, כי כלוא יכלאו אותנו במכלאות־צאן. ובאמת הביאונו לבית גדול ומואר והספיקו לנו מאכל ומשתה לרוב, והכל חנם, אין כסף. והאנשים אנשים טובים הם ונוחים מאד. אלא מה ? כמה הרפתקאות עברו עלינו עד אשר זכינו להכנס אל הבית הזה, לפני ולפנים. כולנו מצווים היינו לעבור על־פני גשר ארוך, שפשפשים רבים לו משני עבריו. אחד אחד עברנו. על כל פסיעה ופסיעה עמד לנו לשטן פגע רע בעל־כפתורים, בדק בנו, התבונן אלינו, בחננו, משמשנו. מתחילה הפכו לנו בנייר לבן, העשוי לדבר, את ריסי עינינו. אחר־כך בדקו את שאר אברינו. וכל אחד ואחד עשה בנו סימנים בקרטון לבן והראנו בידו, לאן נפנה — על ימין או על שמאל. ואז רק אז נכנסנו לתוך אותו הבית הגדול והמרווח, אשר אמרתי. ורק שם בקשנו ומצאנו זה את זה. עד בואנו אל הבית היינו נבוכים וחרדים ולא ידענו איש את מקום רעהו. דחופים ומבוהלים היינו, כעגלים הללו, המובלים לטבח.

ב.

כסבורים אתם, מה היינו יראים ? כל יראתנו ופחדנו היו בשל עיניה של אמי: עיניה החמרמרות מבכי מה תהא עליהן ? נתגלה הדבר, כי בעיניה בדקו פחות מבעיני כולנו ולא השגיחו בהן כלל.

— רק זכותו עמדה לי, זכות אביכם, עליו השלום, בגן־עדן תהא מנוחתו! — כך אמרה אמי ונפלה על צוארי כולנו ובכתה מרוב שמחה. מתוך רוב אושר וגיל לא ידעה את נפשה. גם אחי אליהו נהפך והיה לאיש אחר. דרכו של אחי אליהו בשעת־הירום, בשעה של נסיעה וריצה, מהומה ומבוכה, לשפוך את כל חמתו על ראשי. על־ידי מכות־לחי. וברכה אשתו עוזרת כנגדו בקללה. עכשיו שנה מטבעו ועור חדש נהפך לו. עמד והוציא מכיסו תפוח־זהב ונתן לי מתנה. התפוח נשתייר לו מן הספינה. כשהפלגנו ב„פרינץ־אלברט", חלקו לנו תפוחי־זהב בכל יום. כל מי שתקף עליו יצרו — היה אוכלם מיד. ואלה שכבשו תאותם בלבם, פרשו לקרן־זוית וטמנו את תפוחי־הזהב בכיסי בגדיהם. אני אין חלקי בגבורים. את תפוחי־זהבי לא טמנתי. כי איך אפשר לו לאדם חי לראות בעיניו פרי נחמד כזה ולבלתי אָכלהו ? — ואולם יותר מכולנו הביע את שמחתו חברנו פיני. הלה פתח את פיו ואמר לכולנו:

— ובכן, מי חכם באחריתו ? אני, או אתם ? ולא אמרתי לכם, כי רק שקר טפלו זדים על אמריקה, שסוגרת היא את שעריה בפני כל אדם, שעיניו דומעות ? רק הולכי־בטל בדו זאת מלבם, רק מפיחי־כזבים, מוציאי־דבה, הולכי־רכיל, עבריינים, מנוולים! הנה ראה תראו, שעתידים הללו להוציא לעז על אמריקה, שכל באיה נתונים לשמד! היכן הוא החייט ההייסיני, תפחנה עצמות אביו מחוללו ?...

אם כן איפוא, נתרצה פיני שוב ועשה שלום עם אמריקה.

ג.

מרוב בהילות לא השגחנו בשעת־הירום, כי אחד מחבורתנו נעדר מתוכנו ואיננו. זה היה חברי מנדיל. הראשונה, שהרגישה בדבר, היתה גיסתי ברכה. זו נרתעה ממקומה וספקה כפיה: „אללי לי — איפה הוא הסייח ?" „רעם הממני!" — קראה אמי, וכולנו פרצנו לבקש את מנדיל בכל הפנות. אך לשוא היה עמלנו. אין מנדיל — אָבד ואיננו!

לבסוף נתגלה, כי הוא עצמו אָשם בכל זאת. מנדיל בכבודו ובעצמו. פיו הכשילהו. בשעת הבחינה התחכם והתפתל כל־כך, עד כי נסתבך ונפל בפח. מתחילה שנה את טעמו והתחפש כאלם, כמשפטו הראשון במדינת אשכנז. אחר־כך התחיל לדבר פתאום דברי שטות וטח טיח תפל. רגע אָמר, כי רק בן עשר שנה הוא, וברגע השני נמלך והודיע, כי בר־מצוה הוא כבר ומניח תפלין בכל יום. ולבסוף הודה על האמת וספר לפני בעלי־הכפתורים דברים כהויתם: כי בן אובד הוא. כלומר: כי בעברו את הגבול, נדח ונעלם מאבותיו במדינת אשכנז, ואנחנו קבלנוהו בחברתנו. ושוב הגיד להם, כי איננו יכול לקרוא לפניהם את שם המקום, אשר הוריו נמצאים שם, מפני שאף הוא איננו יודע מקומם. אילו ידע, הוא אומר, את מקומם איהו, כי־אָז לא היה זקוק לחסדי אחרים. הוא עצמו, הוא אומר, היה מוצא את הדרך אליהם. ולפיכך עמדו וסגרו אותו, ביחד עם שאר בני־אדם הדומים לו,

בחדר מיוחד. בעבור זמן ישלחו את כולם בספינה אל המקום אשר משם באו.

ד.

כששמענו את דבר המעשה הזה, נתעוררנו כולנו לעמוד לימין מנדיל האומלל. אמי הרימה קול־זועות. עתידה היא ליתן דין וחשבון לפני הורי היתום החי הזה. מי יודע, אולי תפגוש פה בקרוב את אביו ואת אמו — מה תענה ותאמר להם?

— חכו כמעט רגע! אף אתם בעצמכם חלקכם לא נכון עדיין לפניכם!... — כך אומר לה החייט ההייסיני. „ויבוא המן!" — קורא חברנו פיני ומציץ על החייט בעיני־זעם. מוכן הוא ומזומן לעשותו גל של עצמות. ואולם החייט מעמיד פניו, כאילו אינו מרגיש בפיני ולא כלום. מוסיף הוא לדרוש דרשותיו לפנינו, כאילו הזמינוהו לכך. חזות קשה הוא מגיד לנו. עומד הוא ומונה כרוכל את כל הצרות והפגעים והיסורים, אשר יעברו עוד על ראשינו. מתחילה, הוא אומר, יטלו ממנו את האדריסים של קרובינו או מיודעינו. אחר־כך, הוא אומר, יקחו ממנו כסף להריץ טלגראמה אל קרובינו ויצוונו, הוא אומר, לישב ולהמתין עד אשר יבואו. והיה, הוא אומר, אם יבוא אחד מהם ויעיד עלינו, כי יודע ומכיר הוא אותנו וכי ערב הוא בעדנו, כי נעשה פה את הטוב והישר בעיני אלהים ואדם, — או־אז, הוא אומר, יפתחו את הדלת לנו ויוציאונו מבית־האסורים הזה...

דבר המובן מאליו, כי חברנו פיני רותח וקודח כולו, בקדוח אש. מביט הוא אל אחי אליהו ומכוון דבריו כלפי החייט. שואל הוא אותו רק אחת: זו מנין לו? מנין לו בקיאות עמוקה כל־כך בכל החוקים והמשפטים של „אליס־איילאנד"? האם באה לו בירושה מאבותיו?... ענה החייט ואמר לו, כי התודע פה בספינה אל אחד הנודדים, אשר נסע כבר לאמריקה שלש פעמים אילך ואילך. נראה, שמכוון הוא ל„בעל־הנסיון". מפיו שמע את כל התורה הזאת. ולא זו בלבד. הרבה דברים אחרים, הנוגעים לאמריקה, קלט ממנו. את כל הדברים האלה למד על בורין, והוא בא עכשיו לאמריקה ותלמודו בידו, כולו כאמריקאי לכל דבר. יודע הוא אפילו לדבר בלשון אמריקה. ותוך כדי דבור הוא עומד ומשפיע עלינו המון מלים זרות ומשונות, אשר כל השומע יצחק להן. מה משמען של מלים אלו — איננו רוצה להגיד לנו. כשנבוא אל המקום, הוא אומר, נעמוד בעצמנו על פירושן. פיני מניע אחריו בידו ונפנה ממנו לצדדים, כאדם האומר: „משול ככלב נובח"...

ה.

כסבורים אתם, כי לא באו כל הדברים כתומם, ככל אשר נבא לנו החייט ההייסיני? אף דבר אחד לא נעדר! לאחר שעברנו את כל שבעת מדורות הגיהנם ויצאנו בשלום מידי הרופאים, שאלונו שובינו: מי יש לנו באמריקה? יצאה אמי ואמרה: „מוטב שתשאלו: מי א י ן לנו באמריקה?" והיא מוכנת ומזומנת למנות בשמותיהם את כל קרובינו ומיודעינו. מי שלא ראה את אמי בשעה זו, לאחר ששחררוה בעיניה הדומעות, לא ראה מחזה נחמד מימיו. אמי איננה צעירה ביותר, אך חוט של חן מתוח עליה. זה ימים רבים לא ראיתי את פני אמי נוהרים כל־כך, כמו שהם נוהרים עכשיו. ואולם אחי אליהו אינו מניח לה לדבר. האדריסים, הוא אומר, בידו הם. רשומים הם אצלו על־גבי הנייר. ולפיכך רק הוא יודע לענות תשובה כהלכה. נתערב פיני ואמר, שכאן שואלים לשמות האנשים, ולא לאדריסים. הפסיקתו ברכה באמצע ואמרה לו, כי לחנם הוא מכניס ראשו בענין שאינו שלו. בעצם הדבר, היא אומרת, הרי אין לו, לפיני, באמריקה לא קרוב ולא גואל. כל הקרובים, היא אומרת, ק ר ו ב י נ ו הם. נתמלא פיני חמה ושאלה: „במה, למשל, גדול חלקנו בפסי הכרסתנית, או בבעלה משה הכורך, מחלקו?" ענתה ברכה ואמרה, כי פסי הכרסתנית כקליפת השום היא בעיניה. ירוק תירק בפניה! כשאמרה ק ר ו ב י ם, נתכוונה לאביה יונה הנחתום. לבסוף נתגלה, כי אמנם צדק אליהו. שואלים כאן לא לשמות הקרובים, אלא להאדריסים. ואז התחילה פרשת אדריסים.

ו.

מי יקרא את האדריסים? הוה אומר: פיני. אין קורא מומחה כמוהו. נטל מידי אחי אליהו את הנייר, הקריבו אל קצה חוטמו וקרא את האדריסים באותו הניגון, שבו קוראים את התנאים במשתה חתן וכלה. אבל כלום לא הועיל בקריאתו. איש לא הבין את דבריו. מרוב בהילותו סרס את המלים והחליף את השורות זו בזו. הטף אחי אליהו את הנייר מידו ומסרו לבעל־הכפתורים, העומד על־גביו. אמר בעל־הכפתורים: „אל־רייט". לא ידענו פירושן של מלים אלו. אמר לנו החייט ההייסיני, כי הוא יודע את פירוש המלים הללו. המלים „אל" ו„רייט", הוא אומר, משמען כמו בלשוננו המלים: „מילא בקיצור". או „מהיכא־תיתי". או „לו יהי כן". כלומר: הכל על מקומו יבוא בשלום.

אחר־כך לקחו מידינו מעות קטנות והריצו שתי טלגרמות. טלגרמה אחת שלחו למשה הכורך ולאשתו פסי הכרסתנית. ואת השניה — ליונה הנחתום. ואנחנו ישבנו בינתים לסעוד את לבנו בפת־שחרית. פת־שחרית זו לא היתה תאוה לעינים. על מעט התה, אשר הגישו לנו לסעודה, אמרה ברכה, כי אפשר לחתכו בסכין התיכות חתיכות. אבל כנגד זה לא עלתה לנו סעודה זו אפילו בפרוטה אחת. ב„אליס־איילאנד", כפי שכבר ספרתי לכם למעלה, הכל ניתן חנם, אין כסף. סעדנו לבנו וישבנו לחכות עד בוא קרובינו ומיודעינו.

ז.

ואולם תקות אדם לא במהרה תבוא. כלו עינינו מחכות עד אשר זכינו לראות פני קרוב ומודע. הראשונים באו שכנתנו פסי הכרסתנית ובעלה משה הכורך. את פניהם לא ראינו. הרי חבושים אנחנו בבית־האסורים.

ורק הודיעונו, כי אשה בריאת־בשר באה אלינו. היא ובעלה. אז הבינונו, כי זוהי פסי הכרסתנית ובעלה משה. ואולם לראות את פנינו אין נותנים אותם. עצרו אותם והעמידום להקירה ודרישה. היטב חרה לנו הדבר הזה. השיאו לנו עצה, כי נשחד את ידי שומרי־הסף, אולי יתנו אותנו לגשת אל קרובינו. ולוא רק לעמוד מרחוק. אמר חברנו פיני, כי דין אמריקה אינו כדין רוסיה. באמריקה אין משוא־פנים ואין מקח־שוחד. ענה ואמר החייט ההייסיני (בכל מקום נשמע דיבורו!): כי תורה אחת ומשפט אחד לכל העמים בדין: „בכפי יורם ממזר ממזורים"... החריש פיני ואבדר רישי ממנו.

ח.

אָכן צדק החייט ההייסיני גם הפעם. בזבזנו רבע השקל בכסף אמריקה — ובשכר זה ראינו את שכנתנו פסי בעד שבכת־הברזל. פניה האדומים והפימה השמנה אשר לה הזיעו. הבהיקו ושחקו לקראתנו מרחוק. אמי נענעה כנגדה בראשה, ועיני שתיהן זלגו דמעות. מאחרי כתפיה הרחבות נשקף בעלה, משה הכורך. וראה זה פלא: לא כובע חבוש עבשיו לראשו, אלא מגבעת! כעבור רגע נראו גם פני יונה הנחתום ועיניו הזועמות. יונה לא נשתנה כמעט במראהו. ורק זקנו — אוי, מה היה לזקנו!... אשתו בעלת העטיפה אף היא כאן. רוצים אנחנו לתת שלום זה לזה. רוצים אנחנו לחבק ולנשק איש את רעהו. רוצים אנחנו לשאל איש לשלום רעהו: השלום? ומה יש חדש בעולם? ומה הם החיים באמ־ריקה? אני, למשל, נכספה גם כלתה נפשי לדעת את מקום חברי ושתי. ואת שלומה של אחות גיסתי הקטנה אלטה (לפנים, כשהיינו קטנים, דברו נכבדות בנה, כפי שכבר ספרתי לכם במקום אחר). ואת שלום כל בני החבורה כולם. אבל מה נעשה — ולא בידנו טובנו! אסור לנו להניע יד ורגל. הבושים אנחנו בבית־האסורים. והרי אנו רואים איש את פני רעהו רק בעד החורים והסדקים של שבכת הברזל. כמונו כאסירי־המלך, כעניים בריאים. בשבויי מלחמה...

ט.

לבי לבי לחברנו פיני. צערו גדול כל־כך, עד כי לא יוכל לשאת פניו אלינו. חרפה היא לו בעד אמריקה. דומה, כאילו אמריקה זו כולה שלו היא, ועתיד הוא יתן דין והשבון לפני הקדוש־ברוך־הוא על כל מעשיה. ימני אז העלה טינה בלבו על „אליס־איילאנד" וקרא עליו פסוק בחרוזים: „כי כברת־ארץ זו שייכת לאיש אחד ושמו אלי, אשר טפשותו עוברת שפת כל כלי"... ואולם פסוק זה עורר עליו חמת אחי אליהו, מפני שגם שמו נקרא א ל י. נפלה מריבה ביניהם. נתערבה גיסתי ברכה ועמדה לצדד דוקא בזכותו של פיני והטעימה דבריה במשל ובמליצה: „אין מראין מקל לפני כלב מיכר"... מה כונתה במשל זה — חידה היא לי ותהי ידידה!

שְׂפָתֵנוּ אִתָּנוּ

(השארת השפה העברית והשפות המדוברות בעמנו).

מאת

מ. שוינקין.

א. היחס הנפשי של העברים לשפה העברית.

מתנגדי השפה העברית מונים ומקנתרים אותנו בזה, שרק במשך איזו תקופות קצרות מאלפי שנות קיומו דבר עם ישראל בשפתו העברית; ביתר התקופות השתמשו בני־ישראל בשפות שונות של העמים, אשר השפיעו עליהם מצד הפוליטי או האיקונומי.

בטענה מעין זו באים עלינו גם מתנגדי ארץ־ישראל ומוכיחים, ששנות ישיבתו של עמנו בארצו הן הרבה פחות משנות נדודיו בארצות הגולה.

ולו נחפוץ למוד במדה זו גם את הדת הישראלית, אז נמצא, כי גם האמונה הטהורה באלהי העברים היתה רק נחלת המעט המעורר גם בשדרי ישראל בארצו, ובגולה בודאי שהעיבו עננים הרבה את טהרת הדת והמוסר העברי.

והלא יכולים לקנתר אותנו גם בזה, שרוב העברים עזבו את עמם. מלבד האגדה על־ארות הרוב הגדול, שנטמע במצרים, הנה בתקופה ההיסטורית נבלעו עשרת השבטים בין העמים.; מגולי בבל גם כן שב רק המועט, ועוד כמה וכמה ענפים נגדעו מעץ ישראל בתקופות השונות שבגולה.

אלא שאין מעריכים את ההופעות האנושיות על־פי כמותן, כי־אם על־פי איכותן.

הלא המין האנושי בכלל מבלה את רוב הזמן שבחייו באכילה, בשתיה, בשינה ובכל יתר הדברים הגשמיים, שגם הבהמות והחיות נזקקות להם; ובכל־זאת מקבל האדם את הערך האנושי לפי שאיפתו הרוחנית: „רוח האדם העולה למעלה", לפי אותה המדרגה, שהגיע אליה ברגעי חייו האנושיים, המעטים בערך ויפי המפעלים, שהכספיר הישרים ברגעים האנושיים האלה.

ובחיי האיש הפרטי הלא גם כן האיש נדון על־פי עצם מהותו, המתגלית אולי רק מזמן לזמן. הנה, למשל, הנואם המצוין, הצייר, הפסל, המנגן והממציא בכלל הם מתגלים לפנינו ביצירותיהם רק מזמן לזמן, ויש שתנאים חיצוניים מעניים אותם מליצור במשך זמן ידוע, אולם אָנו מטביעים עליהם את חותם כשרונותיהם לפי המעט שיצרו ויפי מה שהם שואפים ועלולים ליצור.

וכן גם דנים את העם לא על־פי כל מה שפעל ועשה במשך שנות חייו, כי־אם על־פי שאיפותיו ונטיותיו, שהתגלו בו באותם הרגעים, שהיה בהם חפשי לנפשו ושנלחם עליהם מול הפגעים והמעצורים; מתחשבים עם מה שחשב העם לעצמו לזכות ולחובה; ולו גם במשך רוב ימי חייו עמדו לו פגעי הזמן לשטן ולא נתנו לו להשיג את זכיותיו או גם למלא את חובותיו, ולו גם שלטו בו לפעמים

מקרי הזמן להעבירו על דעותיו, אין הוא חדל להיות אותו העם, אם רק מרגישים בו את השאיפה לשוב לעצמיותו. מספר השנים, שחי בהן העם ב א ו נ ס, שלא על־פי נטיותיו הטבעיות, לא רק שאיננו מפחית את ערך עצמיותו, כי־אם עוד מעיד על עומק השרשים, הקבועים בנפש העם, אם מהרגל החיים השליליים לא פסקו שאיפותיו העצמיות.

ומזה בנוגע לעמנו: אם סופות וסערות החיים שברו בעצנו הרבה ענפים ופארות, ויש שמשכו אחריהם גם את חצי הגזע, וגם שרשים רבים נסחו אחריהם, הנה החלק הנשאר והמרגיש את עצמיותו — זהו עץ ישראל אשר יגדל ואשר יפרח. אם למרות עבודת האלילים, ששלטה בגאונה והדרה בכל הארצות מסביב ושהכתה אָמנם שרשים רבים גם באדמת ישראל, קמו בעמנו מזמן לזמן נביאי־האמת, ואחריהם מורים ומדריכים, ויהדמו באמונה, באומץ־לב ובמסירות־נפש נגד הרוב השוטף בעולם ונגד כל החוטאים אשר בעמם, ואם העם ברגעים ידועים הרגיש בעותתו וישב אל אלהיו בכל לבו, — אות הוא, כי זוהי תורת ישראל ואותה יפתח לפי טבעו, כשיעמוד ברשותו. ואם למרות כל הנדודים וכף־הקלע של הגלויות השונות זכר תמיד העם העברי את ארץ מולדת אבותיו; ואם לאחר כל הזכיות, שרכש ושעלול הוא לרכוש בעתיד הקרוב בכל הארצות הטובות והרחבות, חם לבו בקרבו לזכר כברת־האָרץ אשר על שפת הירדן, — אות הוא, כי זוהי ארצו ומולדתו העברית.

והוא הדין גם בנוגע לשפתנו העברית. אם זה כבר חדלה שפה זו להיות שגורה בפי העם, אם מזמן לזמן הסתגל העם לשפות שונות בחיי יום־יום, ואם בכל־זאת ל א ח ד ל ה ע ם ב מ ש ך א ל פ י ה ש נ י ם ל ל מ ו ד א ת ה ש פ ה, ל ד ע ת ה, ל ה ב י נ ה, ל ט פ ח ה ו ל פ ת ח ה, להביע בה את עיקרי דעותיו, מיטב הגיונותיו ורגשותיו, אם היא נטוית ומתארגת גם לתוך השפות המדוברות של העם עד כדי לשים את חותמה עליהן; אם ביחד עם התחיה הלאומית ותחית האָרץ באה מאליה גם תחית השפה בספרות, ובמדה הגונה — גם בחיים; אם רבבות אלפי לבבות עבריים עודם דופקים או החלו לדפוק מחדש לצלצול שמע שפה „נשכחה“ זו, שאין לה כיום „שום ערך בחיים המעשיים“, — סימן הוא, שיש איזה קשר פנימי ויחס טבעי בין העם העברי ובין שפתו זו, שחדל זה כבר מלדבר בה.

ואולם עוד יותר יתברר היחס הנפשי של העם העברי לשפתו, אם נשים לב ליחוסיו אל השפות המדוברות, שהשתמש בהן בתקופות השונות.

ב. היחס לשפות המדוברות.

יחוסו של העם העברי לשפות המדוברות שלו הוא משונה במינו, מה שאין כן אצל כל אומה ולשון.

כל האומות שבעולם, או שהן ממשיכות לדבר בשפות שנולדו עמהן יחד וממשיכות לפתחן ולהתפתח עמהן, או שאיזו סבות היצוניות אוכפות עליהן לעזוב את שפתן ולדבר בשפה אחרת, והיתה שפה זו כעבור איזו דורות השפה המדוברת שלהן, שפת תרבותן והתפתחותן מאז ומעולם. היא אתה אצלן התפתחות טבעית או מדרגית של כפיה והתבוללות אחרי איזו תקופה של מדרגה. אבל אין שנויות מיישבת, וביחוד אין השינויות ניכרת בתוך השפות עצמן.

יוצאות מן הכלל היו השפות, שבהן קבלו העמים אי־התפתחות מוסרית עיקרית. באופן זה שמרו רוב עמי אי־רופה את חסדם לשפות, שלמדו בהן את הנצרות; ומכיון שהמדעים גם כן חדרו אליהם בראשונה באמצעות השפות העבריות, וביחוד בעזרת המורים הדתיים שרכשו בשפה הלאטינית, על כן נטו גם אליהן חסד במשך דורות. ואולם העמים ברובם מעולם לא השתדלו להכניס את שפות התפלות בתוך החיים; ומכיון שהדתיים המוני העם הרחיבו על חופשתם, מרדו בשפות הקדושות ודרשו את זכותם להתפלל בשפות המדוברות, המובנות להם; וגם בנוגע למדעים השתדלו העמים לשחרר את עצמם מכבלי השפות הקלאסיות לאחר שכפגו לתוכם את מושגי התרבות האנושית באמצעות השפות המדוברות אצלם.

יחס אחר לגמרו אנו רואים בעם העברי לשפתו הלאומית והמדוברת.

הלאום העברי הסתעף מן הגזע השמי ושפתו הלאומית העברית אתו, שבה ובעזרתה התפתח בתקופת נדידיו עד היותו לעם בארצו ועד הגיעו למדרגה אנושית גבוהה. תנאים חיצוניים אכפו את העם העברי לחדול מדבר בשפתו ולרכוש לעצמו שפות מדוברות שונות: את הארמית, את הסורסית, את הערבית, את היהדינית הספרדית, את האידיש הגרמנית, את הטטית הקויקאזית וכדומה. וראו זה פלא: כשלשת אלפים שנה עברו בהתאבקות טראגית זו, ומצד אחד לא חדל העם בהמוניו ל ח ש ו ב א ת ש פ ת ו ה ל א ו מ י ת ה ע ב ר י ת ל א ר ק ל ק ד ו ש ה ב מ ו ב ן ה ד ת י, כ י ־ א ם ג ם ל ק ר ו ב ת נ פ ש ו ו ל ח מ ו ד ה ב מ ו ב ן ה ר ו ח נ י ו ה מ ו ס ר י ב כ ל ל; ו מ צ ד ה ש נ י — ל א ק ב ל ה ע ם ל ע צ מ ו כ ל ש פ ה א ח ר ת ב צ ו ר ת ה ה ז ר ה ו ב ש ל מ ו ת ה, כ י ־ א ם ס ג ל א ו ת ה ל ע צ מ ו ב צ ו ר ה מ י ו ח ד ת ה י, ב צ ו ר ה י ה ו ד י ת.

רק מעטים היו בכל דור ודור אלו האצילים, הנוטים מדעת ושלא מדעת לטמיעה ולהתבוללות, שהשתדלו להכניס את השפות הזרות בתור שפות התרבות לכלל ישראל; כאלה היו פילון האלכסנדרוני ופילוסופים יהודיים בתקופת הלחץ של התרבות היונית, כתמי טמיעה כאלה נראו גם במאורות הגדולים שבישראל תחת השפעת התרבות הערבית והספרדית, ואמצעי טמיעה גלויים וברורים הם בשדרות המתבוללים [illegible] מדעת ושלא מדעת בזמננו. ואולם העם ברובו, בחושו הטבעי הבריא, לא חדל לפתח את תרבותו האנושית והעברית בשפתו העברית, באותה השפה, שהספיקה לו לפי טבעו ועצמיות נפשו הלאומית אותם המושגים התרבותיים הגבוהים, שעוד רבות בשנים צריך העם העברי והאנושיות

כולה לטפס בסולם ההתפתחות עד כדי לקלטם ולהשליטם בחיים. העם העברי בכללו לא מחל מעולם על שפתו העברית בתור שפתו הלאומית, בהרגישו, כי אם ישכח את שפתו זו — והתרוקנה נפשו ממיטב אוצרותיה הרוחניים.

ואם איזו שפה זרה העיזה לחדור לתוך החיים היום־יומיים של ההמונים העברים בכח הזרוע של המצב הפו־ליטי או האיקונומי, אז ס ר ס ה ע ם א ת ה ש פ ה ה ז ר ה בשנויים עיקריים כאלה בהברה, בדקדוק ובסגנון, עד שקבלה צורה יהודית מיוחדת, ב א ו פ ן ש ב ע ל י ה ה ר א ש ו נ י ם כ מ ע ט ל א ה כ י ר ו ה ו ל א ה ב י נ ו ה. כן היתה הארמית לארמית עברית מיוחדת, לשון ה„תרגום", היונית הסורית היתה הביזנטית, וישנו באפריקה וארגון ערבי מיוחד, הספרדית היתה לקדינה, הגרמנית היתה לאידיש, ובקויקאז היתה שפת הגויים בפי היהודים לאיזו טטית מיוחדת; זו היתה מעין מחאה ונקמה בבחינת „גם לי גם לך לא יהיה".

ולאחר כל הסירוסים האלה היתה השפה הזרה יכולה לשלוט רק בשוק החיים, במקום שהמיעוט היהודי נבלע בתוך הרוב הזר, וכן חדרה גם לתוך הבית הפרטי, מפני שהמשפחה הפרטית נמצאת תחת השפעתו של הרוב הצבורי הכללי שבחוץ, והחיים המשפחתיים הם כעין המשך מחיי השוק. ואולם במקום הקבוץ העברי, במקום שהנפש העברית היתה צריכה להשמיע את קולה, בחיים הלאומיים בארצם ובבתי־כנסיות ובמדרשות גם בגולה, שם היתה השפה העברית השלטת; וכן גם בספרות הלאומית.

והנה השפה הארמית, בהיותה נצר מגזע השפות השמיות ויש לה קורבה לאומית עם העברית, תפסה במדה ידועה את הלב העברי, ובהתפשטה, חדרה גם לבתי כנסיות ומדרשות, תרגמו בה את התורה ברבים (אם כי בקפולה בין „שנים מקרא"), שמשו בה לאיזו תפלות, גם חכמי התלמוד השתמשו בה הרבה, וכל זה לאחר שגיירוה ועשוה לסניף מיוחד של השפה העברית. ואולם השפות המדוברות האחרות — הסורית, הערבית והלדינית — אם כי שלטו בקבוצים גדולים של עברים במשך מאות בשנים, לא העיזו להרחק לתוך הקבוץ הלאומי והספרות הלאומית.

והלא מענין אותנו ביחוד כיום היחס הנפשי של העם העברי לשפת האידיש הגרמנית; הבה נברר גם את זה על סמך העובדות הידועות לנו.

(המשך יבוא).

לְתוֹלְדוֹת הַמָּתֵימַטִיקָה הָעִבְרִית

מאת

יקותיאל גינצבורג.

ב.

הגימטריא.

(המשך).

בספרות הקבלה תופסת הגימטריא מקום חשוב כל־כך, עד שרבים חושבים את המלים „קבלה" ו„גימטריא" לשמות נרדפים. מלבד שאיפתם של המקובלים להכנים את דעותיהם אל התורה, היו עוד סבות, שהניעו אותם לטפל כל־כך בגימטריא, ואחת הסבות ההן היא זו, שחלק חשוב משיטתן היתה האמונה בכחות הנפלאים של האותיות וסגולותיהן הנפלאות, התלויות בערכן המספרי. „האותיות — אומר המקובל רבי משה קורדובירו בספרו „פרדס רמונים" (שער ל, פרק א) — הם אבני מחצב הבינה שהם כחות נעלמים רוחניות. — האותיות רומזים אל רוחניות ידוע — — — וכל אות ואות יש לה צורה רוחנית ומאור נכבד אצילי מעצם הספירות משתלשל ממדרגה למדרגה כדרך השתלשלות הספירות. והנה האות היכל ומכון לרוחניות ההיא. ובהיות האדם מזכיר ומניע אות מראיתית בהכרה יתעורר הרוחניות ההיא וגומר" (שם שער כז, פרק ב). אולם אף כי כל האותיות הן קדושות ולכולן יש כחות נעלמים, אבל לא באופן שוה. „הענין הוא כי כל אות ואות לפי מספרו יהיו כחותיו, כי ה מ ס פ ר ל א ע ל ח נ ם ה ו א. כי התי"ו יהיו לה ד' מאות ענפים מסתעפים ממנה" (שם שער ל, פרק ח). דעה זו, כי הכח של איזו תיבה תלוי בערכה המספרי, בודאי שהיתה הגורם היותר חזק בהתפתחות הגימטריא בקבלה. באופן כזה, אם הגימטריא של מלה אחת היתה שוה לזו של מלה אחרת, היו המקובלים מחליטים, שכח השפעתן של המלים ההן על העולמות העליונים אחד הוא.

וכאן המקום להעיר, שעיקר הרעיון על־דבר הערך הגדול של המספרים בטבע לא היה חדש את המקובלים. עוד ימים רבים קודם לכן החליטו תלמידי פיתגורס, כי „יסודי המספר ועיקריהם הם מוסדי כל היקום בשמים ובארץ והמספר הוא ישות כל הנמצאים"[12], ולפי דבריהם אמר אריסטו, כי המציאות היא חקוי המספרים וחותם תכניתם, ופעולת הטבע כמעשה החשבון, לצייר מספרים בכל ילדיה. והפילוסוף היוני פילולאוס אמר, כי המספר יסוד התבל, מפני שבלעדיו אין דבר ניכר ומוגבל. וסע־ווערינוס בועטאָס הביע את דעתו, שכל מעשי בראשית נבנו על יסוד המספרים וצרופיהם השונים אשר עלו במחשבת הבורא לפני היצירה"[13].

שיטה זו בודאי שתראה מגוחכת בעיני אחדים מהקוראים. אבל אם נזכור רגע אחד, כי גם אחרי ההתקדמות הגדולה של המדעים בדורות האחרונים גם אנו מגששים באפלה, ועוד לא פתרנו אף אחת מהחידות הגדולות, המציאות הרוח האדם, כמו לידת החיים והמות, חומר ורוח, הסבה הראשונה ועוד, — אז נתיחס ביותר סימפאתיה אל הדורות הקודמים, שגששו באפלה יותר חשכה מזו, שאנו נמצאים בה עתה, ושסללו את הדרך לפנינו. כל הקורות והשיטות של הפתגוריים, הגנוסטיקים והמקובלים הם נסיונות, שנעשו על־ידי השכל

[12] עיין ב„סוד הספירות" של שלמה רובין, עמוד 6.

[13] שם. הבבלים הקדמונים יחסו את כל אחד מהמספרים 1 — 60 לאליל מיוחד; האלילים הגדולים והחשובים קבלו את המספרים היותר גדולים, והאלילים הקטנים הוכרחו להסתפק במספרים קטנים. השדים והרוחות הרעות לא רצו מספרים שלמים כי־אם שברי מספרים. עיין בספר „פארלעזונגען איבער געשיכטע דער מאטהעמאטיק" מאת מוריץ קאנטור, כרך א, עמוד 96.

האנושי, בהתאמצו להבין את העולם אשר מחוץ לו. ולולא נעשו הנסיונות האלה, אז צריכים היו להעשות עתה. הנסיונות האלה הראו, ששגיאה היתה לחשוב, כי מח האדם יכול להשיג את העולם החיצוני רק על־ידי פרוצס של מחשבה טהורה בלבד. המדע החדש משתמש בכלי־נשק יותר חד, והוא — החקירה והבדיקה הנסיונית, אף כי גם אופן־החקירה הישן עודנו תופס מקום נכבד בכל חלקי המדע.

כפי שכבר אמרנו, חבבו המקובלים את הגימטריא כל־כך, מפני שהיא היתה אחד הדרכים, שבהם אפשר היה להוציא את דברי הכתובים מידי פשוטם. הנטיה הזאת — לבקש סודות ורמזים בדברים היותר פשוטים — היתה כל־כך חזקה אצלם, עד שהתחילו להתיחס בבוז אל דרך הפשט בבאור הכתובים, אף כי גם הוא נרמז ב„פרדס". חזיון מענין זה מתגלה במקומות רבים בספרות הקבלה, אבל באופן היותר בולט הוא נמצא בזוהר, פרשת בהעלותך. שם אנו מוצאים את כל הפילוסופיה של שנאת הפשט מנקודת־השקפה של הקבלה. אנו קוראים שם: „רבי שמעון אמר: ווי להאי בר נש דאמר דהא אורייתא אתא להחזאה ספורין בעלמא ומלין דהדיוטי, דאי הכי אפילו בזמנא דא אנו יכלין למעבד אורייתא במלין דהדיוטי". (אוי לו לאותו בן־אדם, האומר, כי זאת התורה באה להראות ספורים סתם וענינים פשוטים; שאם כן — גם בזמן הזה אנו יכולים לעשות תורה בענינים פשוטים).

דוגמא אחרת מאותה הפרשה: „האי ספור דאורייתא לבושא דאורייתא איהו; מאן דחשיב דההוא לבושא איהו אורייתא ממש ולא מלה אחרת, תפח רוחו ולא יהא לו חלקא בעלמא דאתי" (ספור זה של התורה הוא לבוש התורה; כל שסובר, כי הלבוש ההוא הוא התורה עצמה ולא מלה אחרת — תפח רוחו ולא יהא לו חלק בעולם הבא) [14].

מכל מה שנאמר בזה אפשר לראות, שהגימטריא היתה הדבר היותר מתאים למטרות המקובלים. ולולא היתה במציאות קודם לכן, בודאי שהם היו ממציאים אותה. ובאמת, בכל יתר אפני הפירוש צריך שיהיה, לכל הפחות, איזה יחס בין הוראת המלים המפורשות ובין הפירוש, מה שאין כן בגימטריא, שאפשר לחבר על־ידיה דברים שאין להם שום שייכות זה אל זה, מלבד הסגולות המספריות של אותיותיהם.

המקובלים כבר מצאו את הגימטריא מוכנה לפניהם, אבל הם הרחיבו והעמיקו אותה, עד שבזמן רבי משה קורדובירו כבר היו תשעה מיני גימטריא, באופן שאם אחד מהם לא היה נותן להמקובלים את מבוקשם, היו משיגים את מטרתם על־ידי אופן אחר. למשל, במדרש רבה בר', יא [illegible] שהקדוש־ברוך־הוא היא

מקומו של עולם, ואין העולם מקומו. רעיון יפה ועמוק זה כמו שהוא לא הניח את דעת המקובלים, והשתדלו למצוא לזה סמוכין בגימטריא [15]. אולם מפני שהגימטריא של המלה „מקום" עולה הרבה על זו של שם יהוה, השתמשו בתחבולה זו: בגימטריא של שם יהוה לקחו לא את המספרים של האותיות, כי־אם את המרובעים של האותיות ההן.

מ — 40		י — 10	המרובע	100
ק — 100		ה — 5	,,	25
ו — 6		ו — 6	,,	36
ם — 40		ה — 5	,,	25
ביחד 186	|		ביחד	186

המשובחה שבכל הגימטריאות אצל המקובלים היתה זו, שנקראה אצלם בשם „חלק המשקל", וענינה הוא, שלא רק הגימטריא של מלה אחת שוה לזו של מלה אחרת, כי־אם גם מספר האותיות במלה הראשונה הוא כמספרן במלה השניה, כמו „רזיאל שעולה לחשבון אברהם ואותיותיהם שוות, זה ה' אותיות וזה ה' אותיות" [16]. „גימטריא זו חשובה מאד — אומר רבי משה קורדובירו [17] — מפני שכל ענין הענפים והכחות שבשם זה הם בשם זה אלא שנתחלפו האותיות והכחות בכחות אחרים". ויתכן, שסבת חשיבותה של גימטריא זו היא, שכוללת בתוכה גם את הצורה הישנה של הגימטריא, שהשתמשו בה עוד המצרים, ושהמקובלים כנו אותה בשם „תמורה", וגם את הגימטריא המספרית, המאוחרה בערך.

גימטריא „משובחה קצת" היא הגימטריא של „חבור ופרוד", או, בלשון המקובלים, „חלה החבור והפרוד". למשל, המלה ח י י ם , „שיתחברו שני יוד"ין אל כ"ף ויהיה ח כ ם ". גימטריא זו עולה על כל יתר הגימטריאות, מלבד זו שנזכרה למעלה, מפני שהאותיות „אינם משתנים מכל וכל כדרך החשבון — — — אלא הן עומדות במקומן, אלא ששתים מהם התחברו או התפרדו". דוגמה מענינת של דרוש נוסד על גימטריא ממין זה אנו מוצאים בספר „אגרת חמודות" של המקובל רבי אליה חיים בן בנימין איש גינזנו [18] (חי בשנות המאה השש עשרה באיטליה) עמוד 55: „כשרצה ה' לבטל כח העולם העליון [19] ולשנות המערכת לאהבתו את אברהם, אבד ושבר יו"ד של שרי שהוא סוד העולם העליון, והשבירה (ושברה) לב' ההי"ן ונשאר בשרה טבע ההויה ולאברהם הוסיף בה" (כלומר שנה את שמו מ א ב ר ם ל א ב ר ה ם).

[14] ובאמת הבחינו המקובלים לא רק בין גוף התורה (המצוות) ולבושה (הספורים), כי־אם גם בין גוף התורה ונשמתה ובין נשמתה לנשמת נשמתה.

[15] ראה את „הרצאה של גרשון לוי לפני האקאדמיה במיץ" שנדפסה בעיר מיץ בשנת 1840.

[16] „פרדס רמונים" לרבי משה קורדובירו, שער ל, פרק ח.

[17] שם.

[18] יצא לאור בשנת 1912 בלונדון.

[19] לפי דעת המקובלים, נברא העולם העליון ביו"ד והעולם התחתון בה"א.

הסוג השלישי כולל את הגימטריאות, שבהן רק כך־הכל של האותיות שוה בשתי מלים, אבל לא מספר האותיות.

המקובלים הרבו כל־כך להשתמש בגימטריא, עד שאופני החשבון, שהשתמשו בהם בעלי התלמוד והמדרש, לא יכלו להספיק לכל צרכיהם. לפיכד אנו מוצאים בספרות הקבלה אופני חשבון של גימטריאות, שהראשונים לא ראום גם בחלום. הדבר המענין ביותר בזה הוא, שכל האופנים האלה לא באו להם במקרה ולא נבראו על־ידי קאפריזה של איזה מקובל, כי־אם התפתחו באופן אורגאני מהיסודות, שקדמו להם, ובהשפעת הזרמים, ששררו אז בעולם הרוחני הכללי. החומר הרב, הנוגע בשאלה זו, — שבמקום זה אפשר לתת רק איזו דוגמאות ממנו — יכול לשמש אילוסטראציה חדשה לרעיון הישן, שחוק ההתפתחות ההדרגית, השורר בעולם הטבע הגשמי, שורר גם כן בכל תקפו בממלכת הרוח.

רבי משה קורדובירו מונה בספרו („פרדס רמונים", שער ל, פרק ח׳) תשעה אופני חשבון כאלה, אבל בכמה מספרי הקבלה אנו מוצאים אופנים, שלא חשב אותם קורדובירו. האופן הפשוט, כלומר זה, שהשתמשו בו בעלי התלמוד, נקרא אצלו בשם „מספר הכרחי" (והוא מספר המרובע לפי שהוא). מהאופנים האחרים מצוינים ביותר:

א. „מספר הקדמיי". כלומר, שמספר כל אות כולל בתוכו גם את המספרים של כל האותיות שקדמו לה; לפי זה יהיה המספר של א — 1, המספר של ב הוא 3, יעו כי הבי"ת צריכה לכלול בקרבה גם את האל"ף. המספר של ג הוא 6, יען כי א, ב וג ביחד הן ששה. וכן ד שוה למספר 10, וגומר. האופן הזה הוא [illegible] מספרי הפיתגוריים. ואני [illegible] אותו כבר בספר [illegible] על־דבר האריתמטיקה של היונים העתיקים.

ב. „מספר המרובע הכללי". רצונו: כפל הגימטריא על עצמה. למשל, הגימטריא של המלה ד ו ד היא 14. אבל אם יש צורך למצוא איזה יחס בין המלה הזאת ובין המלה מ מ נ י נ ו , שהגימטריא שלה עולה 196, אז לוקחים את המרובע של המספר 14 (14 פעמים 14 הם 196).

ג. „מספר המרובע הפרטי", והוא הגימטריא העולה מחבור המרובעים של כל האותיות של איזו מלה (עיין למעלה בגימטריא של המלה מקום).

ד. „מספר שמיי". כלומר, חשבון שם האות. המספר השמיי של אל"ף הוא 111 (אחד, שלשים ושמונים), של בי"ת — 412, וגומר.

ה. „מספר מספריי". כלומר, הגימטריא של מלת המספר של איזו אות. למשל: י׳ היא עשרה; הגימטריא של המלה ע ש ר ה היא 575, ולכן ה„מספר המספריי" של י׳ הוא 575; או ה׳ — חמשה; הגימטריא של המלה ח מ ש ה היא 353, ולכן ה„מספר המספריי" של ה׳ הוא 353. את ה„מספר המספריי הגדול" של איזו אות מחשבים באופן כזה: באות יו"ד, למשל, לוקחים קודם את הגימטריא של שם האות יו"ד, כמו שהוא נכתב במלוא. עשרה וששה וארבעה הם עשרים. הגימטריא של ע ש ר י ם היא 620, ולכו ה„מספר המספריי הגדול" של האות י׳ הוא 620.[21]

בין דרכי הגימטריא, שלא חשב בעל „פרדס רמונים", יש לציין את „חשבון הנעלם", שדוגמה אחת ממנו נמצאת בהקדמה לספר רזיאל הגדול דפוס אמשטרדאם (שנת תסא): „ואל שדי יברכך — בפריה ורביה. למה כן? לפי כשתקח את הנעלם הנולד ממנו (כלומר מהשם שדי) ותסיר האב הגלוי לך עולה ת"ק (הכונה: האותיות של שדי הן שי"ן, דל"ת, יו"ד. אם נסיר את האותיות הגלויות לנו כלומר את האותיות ש, ד, י, אז ישארו: י"ן, ל"ת, ו"ד, שהגימטריא שלהן עולה חמש מאות); והאדם חייב להוליד בן ובת, שיש להם ת"ק אברים, רמ"ח לזכר ולנקבה רנ"ב".

מהדוגמאות שהובאו בזה אפשר לראות, עד כמה היה נקל הדבר להכניס על־ידי הגימטריא איזה רעיון שהוא לתוך כל פסוק או מאמר שהוא. האות ג׳, למשל, היתה יכולה לסמן שלשה („מספר הכרחי") ששה („מספר הקדמיי") שמונים ושלשה (מספר שמיי או הסכום של ג, י, מ, ל) שש מאות ושלשים וחמשה (מספר מספריי — כלומר הסכום של המספרים ש, ל, ש, ה) והרבה מספרים אחרים, הכל לפי צורך השעה והענין. והוא הדין גם בכל אות אחרת מאותיות האל"ף־בי"ת העברי, עד שבכלל אפשר לאמר, כי המקובלים לא היו עבדי הגימטריא, כי־אם אדוניה. במלים אחרות: דעותיהם לא באו להם על־ידי הגימטריאות, כי־אם, להפך — אחרי שאיזה רעיון נתקבל אצלם, היו משתדלים לקשר אותו על־ידי גימטריא או על־ידי אופן אחר עם איזה כתוב שבמקרא, או עם איזה מספר קדוש, ובהיות שאופני הגימטריא היו רבים, אפשר היה להם תמיד למצוא אסמכתא כזו. ובאופן זה נולד החזיון הזה, המשונה קצת בעיני בן דורנו, שרעיונות יפים ועמוקים, שהיו יכולים להתקיים בזכות עצמם, היו מוכחים על־ידי גימטריאות דוקא, ועל־ידי זה העמידו במדרגה אחת עם דברי־הזיה תפלים ומשפטים קדומים, שבאה עליהם הראיה מאותו המקור.

על־ידי הטפול המרובה של המקובלים בצירופי האותיות וסגולותיהן המספריות נתגלו להם כמה אמתיות מתימטיות חשובות, ביחוד בתורת הצירופים; ועוד נדון בזה, כשנגיע אל ענין הצירופים. כאן נעיר רק, כי הטרמינולוגיה, שיצרו המקובלים במקצוע זה, אף כי דלה היא בחומר ואיננה מצטיינת בדיוק מדעי ברובה, יכולה להיות לעזר לא־מעט לאלה שיעסקו בחבור ספרי־למוד עבריים בתורת האריתמטיקה.

(סוף המאמר בגליון הבא)

[21] באופן כזה מוצא בעל הפרדס שהאות י׳ היא בגימטריא כתר

בספר [illegible] איך למספר אלא [illegible] הרין במספר [illegible] בגימטריא [illegible] יצבי הירש [illegible] בעיני [illegible] בספרי [illegible] עירב [illegible] [illegible] עולה [illegible] שנאמר [illegible]

עקר־הלאמים

מאת
ישראל זנגביל.

תרגם ברשות המחבר בשביל „התורן"
א. ש. אורלאנס.

ה.

הנה באנו כבר אל לב היער. אם תעיינו במפות, המחלקות את אירופה לנזעיה או לדתיה, תראו, כי מלבד היהודים והיהדות, שלעולם אינם קיימים בשביל עורכי המפות, הוטלו יתר העמים והאמונות על המפה, מבלי שים לב כלל אל גבולותיהם הלאומיים. אילו הפיצו מלאכי־עליון מילטוניים או טיבטוניים את הנזעים הקדמונים על־פני האדמה [illegible] ומעורבים יותר מאשר הם כיום הזה.

על איזה בסיס פיזיולוגי מיוסדת איפוא הדעה האומרת, כי הלאומיות „רגש־משפחה" היא? קחו־נא, למשל, את הלאום אשר בעיני רבים הוא היום הלאום הטפוסי ביותר — הלאום הבלגי; והנה הוואלונים הצרפתים שונים גם בנזע וגם בלשון מהפלימינגים, אשר הגרמנית הנמוכה היא שפתם.

רוסיה יש לה ארבעים ושמונה נזעים, ובאמריקה נמצא עוד מספר גדול מזה — מכל אומה ולשון. גליל־מלחמות־הלאומים היותר נורא הוא מוקדוניה, ושם נבלעים הנזעים אחד ברעהו במדה כזו, שמן האפשר היה לפרופיסורים בולגאריים למצוא 1,181,336 בולגארים ו־700,000 סרבים, במקום שבעלי־רשומות סרבים מצאו 2,048,320 סרבים [illegible] 57,600 בולגארים; [illegible] לא מצאו סרבים כלל. ובמקום שאחד הבולגארים ואחד הסרבים העריכו את מספר היונים ל־200,000 נפש, מעריכים החשבונות היונים את מספר בני עמם ל־650,000 נפש. וכן הוא הדבר בכל ארצות הבאלקאנים במקום שהבולגארים הרשעים, כפי שאנו למדים כעת, לא יחשבו על [illegible]

האי הקטן שלנו כולל, מלבד הסקוטים והוויילים [illegible] מתמידים של הפאנים והיהודים, מבלי הביא בחשבון את הגרים השונים למיניהם, שהתאזרחו בארץ. וכשאנו משקיפים לאחור, הרי „נורמאנים וסאכסונים ודאנים הננו", מבלי הזכיר את הפלימינגים [illegible] אבל בלולים הם באופנים שונים. „העם הרומיני — אומר הפרופיסור מיואיר — כולל את המשקע כמעט של כל גזע ונזע, אשר עבר מאסיה לאירופה". דברים אלה לא באו, כנראה, אלא להכזיב את הלאטיניות של רומיניה. אולם שוכח הוא, כי אפילו האיטלקים [illegible] תערובת הם של כל הנזעים אשר עבדיהם זרמו לרומה משנת 100 לפני ספירת הנוצרים עד שנת 300 אחרי ספירת הנוצרים. הטו את גלגל הזמן אחורנית דיהטות — ותראו, כי הגרמנים צרפתים [illegible] והצרפתים — גרמנים. וכשתתבוננו [illegible] הודה, כי ההבדל בין שני הנזעים קטן הוא אפילו [illegible]

מי שונה מהאירופאים כההודים ארומי־העור; ובכל־זאת יש ראיות, שאף הם אינם אלא בני־תערובת של המונגולים הצהובים והאי־[illegible] גזע בעולם טהור מגזעי אני — הגזע היהודי, — ואף־על־פי־כן אנתרו־פולוג יהודי אחד הורץ משפט, כי אין גזע מעורב כגזע היהודי, הכולל את כל בנות־הצבעים למן השחרחר עד הצהבהב. הפוסק הגרמני שלי לא יתנגד אפילו את הטיבטונים, הקילטים או [illegible], כי־אם את ה„מילאנוכרואים" (שחורי־העור) ואת ה„כסאנטוכרואים" (צהובי־העור), את הצהבהבים של הצפון והנזעים [illegible] עמק הים [illegible] בתקופה הגיאולוגית הרביעונית, ואב זה גופו הלא הוא מצאצאי אבי כל הקופים ובני־האדם.

הנבקש את אבן־הבוחן של הלאומיות בלשון? אבל הלא [illegible] של קוויבק מדברים צרפתית, והבאסקים [illegible] של צרפת אינם נזקקים ללשון זו. שווייציה יש [illegible] נדחות בארץ אפשר לפגוש גם את [illegible] מדברים פולנית. אפילו בריטניה הגדולה יש לה אנשים המדברים [illegible] (לשון האירים) וויליות לאלפים.

תאמרו: הדת יוצרת את הצבור? לעגו של וולטייר לאנגליה [illegible] מספיקה. רבות שומעת אזננו בימים האלה [illegible] — [illegible] משכינה בקרבה כמעט עשרים מיליון מושלמים. צרפת קרועה בין הכנסיה הנוצרית והמחשבה החפשית. פרס מפורדת בין כתות [illegible], מרוגזות עלידי הבאביאיות, מיושבת זעיר פה, זעיר שם [illegible] וכו', וכו' — ובכל־זאת לאומיותה אחת היא.

[illegible] הגיאוגראפיה מספיקה את הסימנים? הלאומיות אפשר שבלתי נפרדת היא מאדמה משותפת, אשר ימיה והריה קובעים את צורתה, ואשר אקלימה — כפי ש ב ר נ א ר ד ש ו, בפגרו ללכת בעקבות ב ו ק ל, דורש את השפעת הגשם על עם האירים — משנה את פניה? אבל הלא שנים מן הלאומים היותר עתיקים, שרידי העולם הקדמון, הלא הם: היהודים והארמינים, ואין צריך להזכיר את הצוענים, — מתמידים להתקיים עד היום הזה, מבלי ארץ, או מחוץ לארצם ההיסטורית.

ואף לא האחדות הפוליטית מסמנת את הלאום, כי אפילו הארמי־נים הם מפורדים; ורב מספר המפלגות בישראל [illegible] ודאי הוא, שאף אחד מכל הדברים האלה [illegible] מ. א נ ר י ל א מ ב ר ט, — כי־אם הענינים המשותפים הם הם העושים את הלאום; ובכל־זאת [illegible]

ואפשר תרבות משותפת ולא ענינים משותפים [illegible] אל איטליה וראו את התהום הרובצת בין [illegible] רוסיה ואל מדרגות התרבות שלה [illegible] עם האינטליגנציה שלה והמוזשיקים [illegible]

כפי הנראה, נותר עוד דבר אחד [illegible] אבל גם פה, לדאבוננו, אין אנו מוצאים [illegible] היתה להבולגארים מלה [illegible] פירוש המלה הוא „לעשות" [illegible] „לחשוב". היום פירוש [illegible] של כל עם ועם. המונגולים שנו מעבודת־האדמה לעבודת־הצבא וחוזר חלילה. המאדיארים הועייצאן מזרחים היו לפני בואם לאירופה ברהרות אבירים, כפרשים רוביקשת. הגרמנים היו ענותנים ונוטים [illegible] בא לידי [illegible] מזג ואופי [illegible] עם ה„מאגנה כארטה" צועק יומם למרכה הביורוקראטיה. יורשיו של מאציני [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] שוא. ואם צדק מר ט ו י נ ב י, האומר, כי בעזרת „צירוף מסוים של תנאים" [illegible] שהמושג הוא מסמס־שוא או שהמדע מקסם־שוא הנהו. בעמדנו נבוכים לפני התוהו־ובוהו הזה של הלאומים, האם לא [illegible] פולום השליח, כשבח המצאה פשטנית וגאוניות מוסרית, בקראו: „ואין עוד פה לא יהודי ולא יוני!"?

ובכל־זאת לא מקסם־שוא היא הלאומיות. ואף מקרה איננה. במלחמה הבאלקאנית שלפני זמן לא רב היו חופי ניו־יורק הומים מאדם: בני הבאלקאנים עזבו את טובם וברכתם באמריקה והדפו איש את אחיו [illegible] על האניות, שהפליגו לאירופה, למען הקרב את [illegible] כה ממדרגה הראשונה. אבל [illegible] נצחי איננו, ככברתי [illegible] שיש לה חוקים קבועים של [illegible]

[illegible]

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— ביום א', 17 מארץ, נקראה האכפה השנתית של תלמוד־התורה אשר במעלה העיר ניו־יורק. נשיא המוסד, מר שמואל בייאיר, קרא את הדין־וחשבון על פעולות בית־הספר הזה במשך השנה שעברה. מן הדין־וחשבון נראה, כי בבית תלמוד־התורה הזה מקבלים חנוך עברי [illegible] עד כמה מרובה היתה פעולתו של בית תלמוד־התורה במשך שנות

קיומו מעידה העובדה, כי חלק גדול מן המורים, המשמשים כעת בו הם מי שהיו הניכיו קודם לכן. תקציב הגימנזיה בשנה שעברה עלה לחמישים אלף דולאר.

הפילוסוף המפורסם הנרי ברגסון מפאריז שלח טלגראמה להד"ר חיים וייצמאן, שבה הוא מציע את שרותו בתור פרופיסור באוניברסיטה העברית העתידה להתכונן בקרוב בירושלים.

— במשתה, שנערך לכבוד הד"ר סטיפן וייז והשופט יוליאן מאק על-ידי אחדים ממוקיריהם בניו-יורק, נקבץ מן המסובים סכום של חמישים ושבעה אלף דולאר לטובת קופת הנאמנות. בין התרומות יש לציין את אלה של מר נתן לאמפירט, ה. ב. רייך, השופט גרינבאום ושתי נשים הרוצות בעלום שמן. כל אחד מן המנויים הרים סכום של חמשת אלפים דולאר.

— בפטרוגראד התיצבה לפני מי שהיה הקומיסאר לענינים היצוניים ליאו טרוצקי דיפוטאציה של יהודים דתיים שבקשה אותו לעשות הקלות ידועות בהספקת מצה לחג הפסח ליהודים האורתודוכסים ברוסיה. טרוצקי השיב ריקם את בקשת הדיפוטאציה, באמרו: אינטרנאציונאליים אנחנו וענייני דת ואמונה אינם נוגעים לנו, כדי לעשות בשבילם הנחות מיוחדות.

התנועה הלאמית

אורמסבי גור על השאיפות הציוניות.

על חברי הקומיסיה הציונית שהספינה בשבוע שעבר לארץ-ישראל כדי להניח שם את היסוד למדינה היהודית העתידה, נמנה גם באי-כח הרשמי של הממשלה הבריטית הקאפיטאן אורמסבי גור. מר גור מלבד שהוא אחד מגדולי היחס באנגליה (הוא נכדו של הלורד הרלך המנוח) נודע הוא גם בתור בעל-השפעה גדול בספירות המדיניות, ודעתו נשמעת ביחוד בכל הענינים הנוגעים למזרח הקרוב, שבהם הוחזק למומחה ממדרגה ראשונה. לפני זמן-מה — כשבועים לפני עזבו את אנגליה ללכת עם הקומיסיה לארץ-ישראל — נתן הקאפיטאן גור לפני סופרו של ה"ג'ואיש כרוניקל" הרצאה את דעתו על כמה ענינים העומדים כעת ברומו של העולם הציוני המדיני: התוכנית המעשית המדינית, השאלה באנגליה אם הדיפלאמאציה נאות העברים ואפשרות יצירת מרכז-תרבות לאומי לעם היהודי בארץ-ישראל וכו'.

על שאלת הסופר: מה כונה הממשלה הבריטית במלים "מקלט-בית לאומי" בהדיקלאראציה שלה? ענה מר גור את הדברים האלה: הממשלה הבריטית מכירה את התנועה הלאומית היהודית כמות שהיא ותנאי הכרחי הוא לתנועה לאומית, השאיפה לעמוד ולהתקיים על יסוד בריא, שיהיה לה מרכז, והמרכז הזה יהיה שם בארץ-ישראל.

"הסבות, שהניעו אותי לראות בציוניות את פתרון השאלה היהודית הן: ראשית התנ"ך, המעיד על ארץ-ישראל בתור מרכז מגוריו התמידי והעתידי של עם ישראל; שנית, התנאים המיוחדים בארץ-ישראל דורשים את הפתרון הזה.

"אמנם רעיון אוילי הוא להעלות על הדעת, כי ארץ-ישראל הקטנה אל תוכה את כל היהודים. אבל אם העם היהודי בתור האומה עומד להתפתח, אז צריכים שרשיו להיות נעוצים בקרקע התרבות העברית העתיקה, ואת התרבות הזאת אפשר לו להשיב לתחיה רק בארץ מולדתו העתיקה.

"רוצה אני בזה לאמר דברים אחדים על ארץ-ישראל וסביבותיה הציוניות, עד כמה שאני מבין, יכולה להתקיים רק בתנאים מדיניים באלה, שיעשו למן הנמנעות את שיבת ארץ-ישראל לאחרי המלחמה תחת שלטון המורקים או הגרמנים. הנכון של השגים לאומיות הוא בעליל כי אי-אפשר לה לתרבות חפשית והתפתחות מדינית —

שני היסודות הגדולים ביצירת הציונות — ההתפתחות והעשיית פרי תחת שלטון זר בלתי אפשרי. המסדירים הרבים שנמצאו על דבר הקולוניזאציה היהודית בארץ-ישראל שנים רבות לפני המלחמה — המסים הכבדים והגזירות הממשלה השונות, מעידים כי הציוניות במובנה האמתי אפשר לה להתגשם רק בהשגתה של מדינה חפשית בעקרה, והסכם ובשום אופן לא ברשותה של ממשלה גרמניה ותורכיה.

"ארץ העבודה הגדולה באוירה אינה לפי דעתי יצירת יחסים טובים בין היהודים והערבים בארץ-ישראל. עד כמה שאני יודע את מצב הדברים בנוגע לזה בין המנהיגים הציונים והערבים לא אפינה אף רגע כי אפשר להוציא דבר זה אל הפועל. איכם דבר זה דורש סבלנות, תכסיס מחושב והבנה מדינית גבוהה מראש וראשונה על הציונים להבין ולהשיג את כשרונותיהם התרבותיים ומעלותיהם המוכרות של הערבים, שמהן רבות נשארו במשך כמה דורות נשארו יורשיה הנאמנים של אומה נדולה ושליטה בימי קדם. היהודים בודאי שיביאו אתם לארץ-ישראל מכשירים מרעיים מודרניים וגם תרבות לאומית הרבה יותר משלהם. תקותי היא כי יעזרו מנהיגיהם הציוניים לאחר גם לאחיהם בני גזעם הערביים, ומאמין אנכי, כי שני העמים האלה השכנים לתהיה, יעבדו שכם אחד מתוך אהבה ורצון לשכונות ענינים המשותפים. פתגם ידוע אומר: אם שני אנשים מריבים יחד בארץ אחת, סימן הוא ששלום ביניהם.

"נשאר אתה אותי אם ישנה באנגליה לכל מפלגותיו נוטה יחסי לציונות. על זה אשיבך בודאי: כי היא דבר אחד כי המפלגות המדיניות הגדולות והשונות הדתיות והעתונות ואנשים רבים מעסקי עולם ששם רב בעסקנות החיים השונים, כולם הביעו את הסכמתם על הציונות.

על שאלות הסופר: איזה מין אדמיניסטראציה יכונן בארץ-ישראל לאחרי המלחמה, ואם תנתן ליהודים אבטונומיה שלמה ומלאה, או שלטון עצמי מקומי בלבד? ענה הקאפיטאן גור את הדברים האלה: "שאלותיך בעיקרן מוקדמות הן. אם כונת לשאול בדבר מדינה יהודית אבטונומית שלמה בודאי שאי-אפשר ליסדה בימים הראשונים אחרי המלחמה אך כי הרעיון הזה, כשהוא לעצמו בודאי ראוי הוא לשאוף אליו בתור מטרה ותכלית. במשך ימי המלחמה תמצא ארץ-ישראל בתוך אדמיניסטראציה צבאית; האדמיניסטראציה האזרחית תוכל רק לאחר גמר המלחמה.

"וגם תיכף לאחר המלחמה, כשתרצה הממשלה הבריטית להקים מדינה יהודית, לא יעלה הדבר בידה, מפני שהתיישבים היהודים בארץ-ישראל הם מועט לעומת תושבי הארץ בכלל. מתחילה תכפיק העבודה בהתפתחות הארץ עצמה — סלילת מסילות-ברזל, כבישים ודרכים, בנית גשרים, הרמת בתי-ספר ומוסדות תרבותיים צבוריים שונים והשאלה בדבר אבטונומיה שלמה תלוה ממילא וימי יותר מאוחר מובן כי מרחביות יהודי לאומי אבטונומי לא יעלה יפה, אם הכח המושל בו יבוא מן החוץ; מקלט זה צריך להתבסס על אותם היסודות, שעליהם מתבססים מוסדות מדיניים אחרים: צריך הוא לצמוח מאדמת מטעו באופן טבעי. המניעים המדיניים של המקלט הזה יבראו רק בתור תוצאות התפתחות הקולוניזאציה היהודית בארץ. בכדי התפתחות הקולוניזאציה היהודית בארץ-ישראל בתנאים נוחים ובסמכות של חופש גמור — בודאי שתרים גם את מצבם המדיני של היהודים בארץ.

"איני נפשי הוא אין היהודי ארץ-ישראל אף שפה אחת שתאחדם ותשימם להשבט לאומית אחת. ועל שלא תהיינה הרשמי העברית המדוברת יותר מרובה עכשיו בפי היהודים על אף היא אין הנויא איכם גם בשם עדה לאומית יכול אוניברסיטה עברית בארץ-ישראל בודאי שיצעיד בצעדי ענק קדימה את התרבות העברית. הממשלה התורקית בודאי שלא היתה מרשה ליהודים ליסד מוסד כזה ולא גלוי וידוע לפניה, כמה מפשיטים שמה הממשלה התורקית לפני הציוניים עוד קודם המלחמה בדרכם זו.

"האוניברסיטה העברית תשמש מרכז התרבות לכל יהודי ארץ-ישראל כי התבצר הלשון העברית וממנו יצאו תורה מדע ואמנות

דבר הארצית ואחרי אחרון חשוב ... האוניברסיטה העברית יש לו חשיבות מיוחדה לאינטרסיהם המדיניים של יהודי ארץ־ישראל.

„בלא ספק יזרום לאחר המלחמה זרם כביר של אימיגראציה יהודית לארץ־ישראל. ... של ... ארץ־ישראל ... לאמות ובאמצעי־הטפה אחרים. כולם יבואו מתוך רצון ואהבה להתאחז ולשבת במולדתם הטבעית. מקוה אני למצוא בין האימיגראנטים האלה חומר אנושי, הגון וראוי, ... את ... ולבני המדינה היהודית העתידה"

שונות

משה גולדמאן

בשבוע זה מת בניו־יורק מיתת השיפה בשנת הששים לימי חייו הסופר והמו"ל העברי משה גולדמאן. המנוח היה יליד העיר פינסק ובא לניו־יורק בתחילת שנות התשעים. בבואו לאמריקה עסק זמן־מה בהוראה העברית. עוד בשנת תרנ"ד עשה את הנסיון הראשון להוצאת ירחון עברי בשם „המורה", שיצאה ממנו רק חוברת אחת. כעבור זמן־מה אחר נסיונו הראשון שוא הצליח להוציא ירחון חדש בשם „הלאום", שנהפך אחר־כך לשבועון. השבועון „הלאום" היה במשך שמונה שנים הציפית העתון העברי היחידי באמריקה. בשנת תרס"ט התחיל להוציא עתון יומי בשם „היום" — העתון העברי היומי הראשון בארץ הזאת. אולם גם נסיונו זה עלה בתוהו: כעבור ארבעה חדשים נפסקה הוצאת העתון הזה מחוסר אמצעים חמריים. אולם גולדמאן לא אמר נואש. אחרי שליש שנים של הפסקה נסה לחדש את הוצאת „היום", שהתקיים הפעם כששה חדשים ... נסיונו האחרון במקצוע העתונות העברית. מני אז נסתלק גולדמאן מן העולם העברי. שלום לעפרו!

חבלי הגאולה.

שני החדשים האחרונים לפני הכבוש ארץ יהודה בידי האנגלים היו הקשים ביותר בקורות הישוב היהודי בארץ־ישראל. השלטון הטורקי, שעוד מראשית ימי המלחמה הנוכחית רדף במשטמה ובאכזריות נוראה את יהודי ארץ־ישראל, הרע לעשות ביחוד בחדשי ספטמבר ואוקטובר. שלטון זה, בהרגישו, כי מצבו רופף וימיו ספורים בא־ומר לכלות את אפו בשארית ישראל בארץ־ישראל. ראשית מעשהו בנדון זה היה היסד אכספדיציות לעונשין. האכספדיציות האלה חלקו את הארץ לשתים: יהודה והגליל. אלה שביהודה עמדו בהשגחתו של הפחה הירושלמי, ואלה שבגליל — בהשגחת הקאמייקאמים מנצרת, חיפה וטבריה.

מעונשן של האכספדיציות האלה סבלו ביחוד תושבי המושבות ... ראשון־לציון את המושבה ... הקיפו לפתע פתאום באמצע הלילה גדוד של חיילים ... ונתנו לאיש לבוא ולצאת מתוכה. השוטרים המזוינים, שליו את הדיירים, עשו חפושים בכל הבתים, אסרו את רוב הצעירים (מספר הנאסרים על עון רגול והשתמטות מעבודה בצבא עולה לשמונים ושמונה) והתעללו באופן מחפיר ואכזרי בראשי המושבה. הזקן אהרנסון, אחד ממיסדי המושבה ומחשובי תושביה, נטרפה דעתו מהיסורים, שגרמו לו מעניו ומציקיו. בתו, למראה צער אביה ומיראה פן יתעללו בה הטורקים, אבדה את עצמה לדעת. כמוה שמה קץ לחייה בבית־האסורים העלמה שניאור.

גם במושבות הגליל האחרות הצטיינה האכספדיציה בהתיחסותה האכזרית לתושבים. בכנרת הוכתה מכות אכזריות מידי אופיציר צעיר אחד מנהלת בית־הספר החקלאי, חנה מייזל. בטבריה הושם במאסר מנהל הכניף של ה„אנגלו־פלשתינה", ה. בוז־טיביב על שמצאו בידי אחד התושבים כסף אנגלי.

גם ב ראשון־לציון ... אחרי עשיית אחדות על המושבים ובתוכם בן חברי הועד של המושבה. שני צעירים מן הנתפסים ... בדרך ... שנאשמו בעון ... חברי המושב ... מן ... בין המגורשים ... שנשלח ... בפקודת השלטונים ... בימי האחרון נמצאים גם אברהם ... המיבחר של המושבה ... נגבר ... אנגלו־פלשתינה ... נאשמי בעון ... הסופר העברי אברהם ... אפרים ...

... ילדי גורות ... הורשו ... לפני הכבוש העיר בידי האנגלים מאד ... שנים יהודים ... המגורשים ... את עצמם ... מפני השלטונים ... על בני משפחתם ... את ... הנבאים ... העברית ... השלטון ...

... המשטר ... ביתאם ... המשטר ... ... אמיריקה הנמצאים בה ... עד ... עברית ... שנים ... לפועל ... הנזכרים שמים מכשילים בזה, שהם מתנגדים לפקודה ... מבאר ... כי יוצאו לפועל את האמצעים ... ... האת בלא אחור

א ... אמיריקה הנמצאים ... המשטר ... את ...

כי אחרי ... העברים ... מכם מתנים

כי אחר שהביאו את ... בבתיהם ... אמר ... נם אתם ... מתנים

... את עצמם ... את משפחותיהם מפר

... את ... הנתונים ...

... נם אתם ...

... מפר ... מעתי על ... ... עוד

... ... בני

בין מגורשי ירושלים ... נמצאים ... כבר ... גם ... העבדי ... ... נמצאים ... בהם ... מאיר ... האניוני ... עסקנים צבוריים חשובים: הד"ר טהון, ראש המשרד הפלשתינאי ... ראש הבאנק היהודי „אנגלו־פלשתינה", נצרי ... מידי השלטונים ... האחרים ... עם שאר ... בעת בירושלים

... נתקבלו מאירי של מצרים ... כי שנים עשר ממגורשי העסקנים היהודים בירושלים, ... בתור בני־תערובת ... השלטונים ...

מ ... האגודות

— אגודת „בני עם חי", ניו־יורק התאספה במיצאי־שבת, ... במרכזי 217 רחוב ... עניני ... עומדים על הפרק. ... מרבים לבוא ...

— ... של מאבם נוסדה אגודה עברית שתעודתה היא הפיץ את הרשי העברית ... בין יהודי העיר הזאת. האגודה מתנהלת ... הועד ... מר פ ... מר נ ... מר נ ... מר ... ריף ולנזבר — א. מאנציבסקי.

— אגודת „מסדה" ... התאספה ביום א', 24 מארץ בערב ... , 22 רחוב 114 מערבה ... שלום־עליכם. יודעי עברית מתבקשים לבוא.

אל קוראי „התורן".

הנהלת „התורן" קובעת את חדשי ניסן ואייר לעבודה של רכישת חותמים חדשים לעתוננו. בעבודתה זו רוצה ההנהלה לשתף אליה את כל אלה מקוראי „התורן", שחפצנו הפצם ומטרתנו מטרתם: להרבית את מספר קוראי עברית באמריקה ולעשות את הספרות העברית שכיחה ומצויה בכל בית בישראל, אשר לשוננו הלאומית אינה זרה לו. פונים אנחנו איפוא לכל קוראינו הנאמנים להיות לנו לעזר בעבודת הפצת „התורן" בין מכיריהם היודעים עברים ויהרבית את מספר חותמיו במשך שני החדשים האמורים עד היכן שידם מגעת. ויאות הכרת־טובה לאלה, אשר יואילו לקבל עליהם את הטורח הזה, אנו קובעים **פרס־חנם לזכרון** לכל אחד מקוראינו, אשר ימציא לנו במשך הזמן הנזכר **חמשה חותמים חדשים**. הפרס הוא אחד משני הספרים העברים האלה:

א) „**לוח אחיעבר**", מאסף ספרותי, בן 450 עמודים, שמחירו $1.50;

ב) **כתבי ראובן בריינין**, כרך א (ספורים, ציורים ורשימות, עם תמונת המחבר בציורו מביא), שמחירו $1.50.

כל מי שימציא לנו במשך חדשי ניסן ואייר **חמשה חותמים** ינתן לו חנם אחד משני הספרים האלה, לפי בחירתו. הממציא **עשרה חותמים** יקבל את **שני** הספרים חנם.

מקוים אני, כי קוראינו הנאמנים, אשר הביעו כמה פעמים את חבתם ל„התורן" במכתביהם אלינו, יקבלו עליהם ברצון לעשות גם **דבר ממשי** לתועלתו ולבסיסו לימים הבאים, והיו ספרי־הפרס בידיהם למזכרת, כי השתתפו אף הם אתנו השתתפות מעשית ביצירת בימה עברית ספרותית באמריקה.

הנהלת „התורן".

יהודים צעירים שאינם מחויבים לעבוד בצבא-אמריקה

ה ת נ ד ב ו

אל הגדוד העברי

לעבוד רק

בארץ־ישראל

הממשלה האנגלית הבטיחה לעזור לבני-ישראל ביסוד בשבילם מקלט בטוח בארץ אבותינו.

יהודים! יש לכם אפשרות והזדמנות לקיים את דברי הבטחה זו ע"י

התנדבות אל הגדוד העברי

הגדוד הוא כולו עברי תחת דגל מיוחד שהמגן-דוד הוא ציונו.

התנדבו עכשיו!

בדבר יתר הפרטים לפנות אל:

JEWISH BATALLION EXECUTIVE OFFICE

44 E. 23rd Street, N. Y. C

RECRUITING OFFICES:

220 West 42nd Street, New York

114 Delancey Street, New York

הלשכה המרכזית של הגדוד העברי תפתח בימים האלה ברחוב איסט ברודווי מספר 169.

לארבע כוסות

לחג הפסח

לקדוש ולהבדלה

לכל ימות השנה

כשר בתכלית הכשרות

נמצא למכירה אצל

ר׳ י. אגרעס

71 רחוב עסקס

ניו-יורק

בידי הכשרים ותעודות מרבנים גדולים ומפורסמים, וכי מותר אפילו למהדרין מן המהדרין לסמוך עלו. שתו והתענגו בשמחת חג הפסח הבע"ל, כחפץ מכבדכם

יוסף אגרעס.

מרת אלטה פרסקי	מר מרדכי יהושע לוין

מאורשים

ניסן תרע"ח

שיקאגו, איל.	סיאטל, וואש.

לבית הספר העברי דטשאטאנוגה, טננסי

דרוש מורה מומחה ומנוסה בשיטת עברית בעברית למלא מקום מורנו שהתנדב לגדוד העברי. המנוסה בהנהלה מבוכר. אלה שפנו אלינו כבר מבוקשים לפנות גם הפעם. נכונים אנו לשלם שכר הגון למורה הגון. לפנות אל:

E. RABINOVITZ

22 No. Prospect Street — Chattanooga, Tenn.

אלפי ברכות ורב אושר לאחי מר מרדכי יהושע לוין לארושיו עם העלמה הנכבדה מרת אלטה פרסקי. יהי רצון, ש־בונו את נום על גדות הירדן בארץ־ישראל העברית.

סיאטל, וואש. — צבי לוין.

ברכה חמה לעובדת החרוצה לטובת תחית עמנו ושפתנו, למרת א. פרסקי, לארושיה עם מר מרדכי יהושע לוין. תמשיך את עבודתה הפוריה בארץ תחיתנו.

ניו־יורק — הנהלת „לוח אחיעבר".

הרב וויינבערגער און שטרייט

מצות

די בעסטע בעקאנטע און געזוכטע כשר'ע

אפים און בעקעריי 65 פיטט סטריט, ניו יארק
הא־לעם ברענטש 21 איסט 114טע סטריט

מצה דיעלערס קענען ביי אונז דיעזען יאהר פיעל געלד פערדיענען.

צו אדרעסירען:

Rabbi Weinberger & Streit, — 65 Pitt Street, New York

יוזט

רוקח'ס כשר פראָדוקטען

צו בעקומען אין אלע גראָסעריס

רוקח'ס כשר סקאָורינג פאודער

רוקח'ס כשר סאלאד אויל

רוקח'ס פיור בינען האָניג

רוקח'ס פיור קאָקאָ

מי האיש החפץ להיות אחד מאלו

המנדבים $10 בשביל אחד מנגועי המלחמה לחג הפסח?

כלכלת משפחה אחת מנגועי המלחמה במצה לחג הפסח עולה רק לעשרה דולארים. היה אחד מאלה המובחרים, שהתנדבו לכלכל ולהמשיך חיה של משפחה שלמה בישראל לשבוע שלם.

שלח 10 דולרים

טשעקס ומחאות הדואר על הכתובת:

להסנטראל רעליעף קאָמיטע, 51 טשיימברס סטריט, ניו-יורק

העתון „טאגעבלאט" התנדב להדפיס את שמות האנשים הטובים האלו בשער כבוד מיוחד בגליון של ערב פסח.

כל מי שיגדל מספר השמות בשער כבוד זה, שם ישראל יתגדל ויתקדש בכל רחבי אמריקה.

תנו חיים למשפחה שלמה בישראל לשבוע אחד רק 10 דולארים!

CENTRAL RELIEF COMMITTEE 51 Chambers St., N. Y. C.

הגיגה נהדרה

נערכת על-ידי

הועד המשותף של ההסתדרות העברית והפדרציה הציונית

לכבוד חג יובלו הששים של

אליעזר בן יהודה

ביום ה', אחרון של פסח, 4 למרץ, באולם „קופר יוניון"
הרחוב השמיני והאוויניו השלישית

הנואמים:

ד"ר שמריה לוין: בן יהודה הציוני
ראובן בריינין: בן יהודה מחיה השפה העברית
פרופ. נחום סלושץ: בן יהודה איש המדע
רעוו. צבי מאסליאנסקי: בן יהודה איש הרוח

ינאמו גם:

לואיס ליפסקי, השופט שטראהל, נ. שטראוס, בן־גוריון, ומ. רוטנברג
יו"ר פרופ. ישראל פרידלנדר

מקהלה תשיר שירים עבריים

הכניסה 15 סנט

כרטיסים להשיג אצל: כל האגודות העבריות והציוניות, בלשכות ה„הסתדרות העברית", „התורן", הקונסיל הציוני, הפדרציה הציונית (קומה רביעית), 44 East 23rd Street

ההתחלה בשעה 8 בערב בדיוק